

**ECONOMIA APLICADA A LES CIÈNCIES SOCIALS**  
**Grau en Treball social**  
**Departament d'economia aplicada**

Autors:

**Isabel Pla Julián**  
**Angel Villalba Fonfria**

**Any: 2017**

## **TEMA 3**

# **ELS ACTORS PÚBLICS: BENESTAR EFICIÈNCIA I JUSTÍCIA REDISTRIBUTIVA**

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

- 1.1. Les institucions públiques i l'Estat
- 1.2. Les funcions Econòmiques de l'Estat
  - 1.2.1. La funció reguladora de l'Estat
  - 1.2.2. La funció assignativa de l'Estat
  - 1.2.3. La funció redistributiva de l'Estat
  - 1.2.4. La funció estabilitzadora de l'Estat
- 1.3. Problemes associats a la intervenció pública

# 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- 2.1. Desigualtats econòmiques
- 2.2. Factors explicatius de les desigualtats econòmiques i socials
- 2.3. Accions redistributives (equitat - justícia - pobresa)
- 2.4. La pobresa com a procés heterogeni i multidimensional

# 3. MODELS D'ESTAT DEL BENESTAR

# 4. EL SISTEMA FISCAL

- 4.1. Conceptes
- 4.2. Objectius, principis i perspectives

## **Bibliografia bàsica:**

- **Gallego, J.R., Nácher, J., coord. (2001), *Elementos Básicos de Economía. Un análisis institucional*. Capítols 2, 3 i 5.**
- **Torres, J. (2008): *Economía Política*. Ed. Piràmide. Madrid. Capítols 4, 5, 6 i 11.**

## 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

### 1.1. Les institucions públiques i l'Estat.

- ✓ Les institucions públiques **modulen el comportament de les persones que integren un grup, reduint la incertesa vital, i afecten de manera inevitable el benestar de tots els seus membres.**
- ✓ L'Estat és la institució pública per antonomàsia; des d'un punt de vista jurídic, és la institució que **disposa del monopoli de la força i de la facultat de legislar.** Les decisions s'adopten en virtut de **criteris de naturalesa política** (expressió de la voluntat democràtica a través del vot).

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

✓ **L'Estat es caracteritza pel fet que:**

- i. **Les seues actuacions tenen caràcter universal** (afecten el conjunt d'una societat nacional).
- ii. **És el dipositari últim de la sobirania en la creació de regles i en l'exercici de la violència** (poder de coerció).

D'aquí deriva la seua **capacitat per a corregir possibles imperfeccions del mercat, mitjançant:**

- **Implantació d'impostos.**
  - **La capacitat de despesa i creació d'empreses públiques.**
  - **La prescripció o prohibició de determinades activitats.**
  - **L'establiment de sancions.**
- ✓ No hi ha cap llei natural que implique que l'espai deixat per una eventual menor intervenció de l'Estat haja de ser ocupat pels mecanismes del mercat.

## 1.2. Les funcions econòmiques de l'Estat

Funció econòmica de l'Estat	Fallades del mercat	Alguns exemples d'intervenció
<p><b>1. Funció reguladora.</b> Establiment d'un marc legal d'obligat compliment d'acord al qual actuen els agents.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Garantia del marc legal i dels drets de propietat.</li> <li>• Resolució de conflictes socials i econòmics.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Dret processal.</li> <li>• Dret de propietat.</li> <li>• Dret administratiu, etc.</li> <li>• Regulació social.</li> </ul>
<p><b>2. Funció assignativa.</b> Intervenció en el procés d'assignació de recursos, per a augmentar i assegurar l'eficiència davant les fallades del mercat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Existència d'efectes externs.</li> <li>• Existència de béns públics i preferents.</li> <li>• Existència de monopolis i restriccions a la competència.</li> <li>• Provisió de béns preferents</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Provisió de béns públics.</li> <li>• Oferta d'infraestructures.</li> <li>• Lleis antimonopoli.</li> <li>• Defensa de la competència.</li> <li>• Prohibició d'activitats contaminants.</li> </ul>
<p><b>3. Funció redistributiva.</b> Intervenció en la distribució de la renda d'acord amb determinats criteris de justícia social.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Desigual distribució de la renda i la riquesa.</li> <li>• Situacions de pobresa.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Sistema fiscal progressiu.</li> <li>• Política social i assistencial.</li> <li>• Sistema de Seguretat Social.</li> <li>• Provisió de béns preferents.</li> </ul>
<p><b>4. Funció estabilitzadora.</b> Reducció dels desequilibris macroeconòmics.</p>	<p>Problemes macroeconòmics:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Cicles econòmics.</li> <li>• Inflació.</li> <li>• Desocupació.</li> <li>• Baix creixement.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Política fiscal.</li> <li>• Política monetària.</li> <li>• Política de tipus de canvi (devaluació).</li> <li>• Política de comerç exterior.</li> </ul>

## 1.2.1. La funció reguladora de l'Estat.

- ✓ L'Estat té una funció de regulació en una economia de mercat, la qual cosa significa que:
  - a) Perquè els agents econòmics tinguin la seguretat i els incentius necessaris per a actuar en el mercat, **l'Estat ha de proporcionar els drets de propietat i el marc legal de drets i obligacions (regulació mínima)** (acceptada per tot l'espectre teòrico-ideològic).
  - b) Per a mitigar el conflicte social que es genera en el sistema capitalista, **l'Estat contribueix decisivament a la institucionalització de mecanismes per a compatibilitzar l'acumulació de capital i el progrés social (regulació ampliada)** (acceptada únicament pels plantejaments d'esquerra).
    - Establir els drets dels diversos agents econòmics.
    - Delimitar les activitats dels agents econòmics.



## 1.2.2. Funció assignativa de l'Estat.

- ✓ L'Estat duu a terme una sèrie d'**actuacions dins de la funció assignativa per a corregir fallades del mercat** que redueixen la seua eficiència, **tractant de millorar l'eficiència del sistema econòmic de mercat, mitjançant:**
  - a) **La correcció d'efectes externs:** situacions en les quals **una activitat econòmica afecta negativament** (efecte extern negatiu) **o positivament** (efecte extern positiu) **persones que no reben una compensació monetària** pel perjudici sofert (efecte extern negatiu) ni l'han lliurat pel benefici rebut (efecte extern positiu). Es genera així un desequilibri entre els beneficis i els costos privats i socials d'aquestes situacions que provoca una assignació ineficient dels recursos. **L'Estat actuarà levant-li incentius (efectes externs negatius) o estimulants (efectes externs positius) aquestes activitats per a reequilibrar els costos i beneficis privats i socials.**

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

- i. **Un efecte extern negatiu:** una activitat perjudica persones que no reben cap compensació pel causant d'aquest perjudici (Ex.: contaminació). L'Estat hi intervé mitjançant prohibicions, sancions, l'obligació d'utilitzar tecnologies netes o tributs. Tot això **eleva els costos privats de contaminar aproximant-los als costos socials, la qual cosa fa que causant d'aquests tinga incentius per a corregir el seu comportament.**
- ii. **Un efecte extern positiu:** quan una activitat beneficia persones que, tanmateix, no paguen per això a les primeres (ex.: la recerca tecnològica en un territori amb moltes empreses especialitzades en el mateix sector productiu). **L'Estat pot intervenir aquí donant suport** (per exemple, amb subvencions a l'activitat investigadora per a reduir el seu cost privat) **perquè els beneficis privats d'aquesta s'aproximen als beneficis socials.**

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

## Correcció d'efectes externs

**Efecte extern:** quan un intercanvi afecta negativament o positivament el benestar d'agents que no participen directament en la transacció.

**REDUIR efectes externs NEGATIUS:** regulació de condicions, impostos específics, prohibicions, sancions.

Aproximar els **costos privats** als **costos socials**

**AUGMENTAR efectes externs POSITIUS:** regulació de condicions, subvencions públiques, incentius fiscals, inversions directes.

Aproximar els **beneficis privats** als **beneficis socials**.

## b) Provisió de béns públics.

- i. Els béns públics tenen **tres característiques**:
  - **No són apropiables ni divisibles individualment.**
  - **No existeix rivalitat en el seu consum.**
  - **No són excloents.**
- ii. Donades aquestes característiques, **els ciutadans consumidors no tenen incentius a pagar per aquests en el mercat** (demanda) perquè com que una vegada produïts poden gaudir-ne sense cap cost, tenen incentiu a comportar-se de manera oportunista (*free-riders*, polissons). **Això implica que tampoc hi haja ciutadans empresaris disposats a oferir-los al mercat** perquè no podrien recuperar el cost de la producció venent-los al mercat (ningú els comprarà). **La fallada assignativa té lloc perquè el mercat dedicaria (assignaria) menys recursos a la producció d'aquests béns o serveis del que seria eficient i socialment desitjable.** Ex.: enllumenat públic.

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

- iii. L'Estat pot fer valer la seua capacitat **per a obligar al pagament d'impostos per a imposar el finançament col·lectiu d'aquests béns** per tots els ciutadans d'un país o pel conjunt de persones que se'n beneficia. **Encara que la provisió siga pública, la seua producció pot ser pública o privada.**
- iv. **Tots els béns públics no són igual de *purs***, perquè alguns poden arribar a ser rivals en el consum, es pot aplicar el principi d'exclusió o es pot produir la seua apropiació privada. Per exemple, compareu l'enllumenat públic o la defensa nacional, d'un costat, amb un parc públic i una autopista de peatge, d'un altre. Els primers són béns públics "purs", mentre que els segons són béns públics menys purs.
- v. **Cal no confondre "béns públics" amb "serveis públics"**, perquè molts serveis públics que proporciona l'Estat, com ara la sanitat, l'educació, etc., no són béns públics.

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

## Provisió de béns públics



Capacitat coercitiva de l'Estat: imposar el **finançament col·lectiu** dels béns públics



**Decisió política** respecte al nivell de provisió dels béns públics (**critèris i valors, vot democràtic**)

## Béns públics purs:

- no existeix **rivalitat** en el seu consum
- no són **excloents**
- no són **apropiables ni divisibles individualment**



Comportaments oportunistes o *free-riders*



El mercat no assigna recursos per a produir aquests béns: **subprovisió / ineficiència**

Atenció: no tots els béns públics són purs!  
**Ex. enllumenat públic vs. autopista de peatge.**

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

c) **Provisió de béns preferents**: hi ha una sèrie de béns que l'Estat pot considerar que són importants per al benestar dels ciutadans, però que **aquests últims no sempre els valoren suficientment per problemes d'informació o de racionalitat limitada** (ex.: educació elemental, cotitzacions a la seguretat social, obligatorietat cinturó de seguretat). L'Estat intervé incentivant la seua demanda i la seua provisió.

→ Crítica i debat ideològic: paternalisme estatal contra responsabilitat individual.

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

## Provisió de béns preferents



Capacitat coercitiva de l'Estat: imposar el **finançament col·lectiu** dels béns preferents



**Decisió política** per a incentivar la demanda dels béns preferents i el seu nivell de provisió (**criteris i valors, vot democràtic**)

## Béns preferents:

La **racionalitat limitada** i/o la **manca d'informació suficient** dels individus pot fer que no valoren adequadament aquest tipus de béns.



Ex. educació elemental, vacunació, etc.



La demanda de mercat és inferior a la necessària per a garantir el benestar social

Debat: paternalisme estatal vs. responsabilitat individual



# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

- d. **Defensa de la competència i de la transparència dels mercats:** la competència entre productors i la transparència és **fonamental perquè existisca la sobirania del consumidor**, és a dir, perquè l'assignació dels recursos reflectisca fidelment i amb eficiència les preferències dels consumidors (demanda) sense imposicions explícites o implícites des de l'oferta.
- i. **Hi ha mercats amb tendència a la concentració empresarial i la reducció de la competència** (monopolis, oligopolis), que fan que **l'Estat intervinga per a regular l'actuació de les empreses que controlen el mercat i per preservar la competència** (ex.: nacionalització de monopolis, preus màxims, control de pràctiques col·lusòries, control de fusions).
  - ii. **Les limitacions en l'accés a la informació fan que els agents prenguen decisions econòmiques errònies**, la qual cosa suscita **la intervenció de l'Estat per a augmentar la transparència de la informació** (ex.: control de la publicitat, supervisió de les institucions financeres i del mercat de valors).
  - iii. **Hi ha activitats innovadores i emprenedores que són molt incertes** i en les quals existeix un gran desfasament entre la potencialitat econòmica i creativa de la idea tecnològico-empresarial i els recursos dels agents posseïdors de la idea. En aquest cas, **l'Estat pot actuar subvencionant i donant suport al finançament i la realització d'aquestes activitats** (ex.: capital risc).

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

**Defensa de la competència i de la transparència dels mercats**



Establiment de normes, organismes, inversions o sancions per a prevenir i corregir pràctiques lesives de la competència.

**Informació limitada i/o asimètrica**

**Concentració empresarial i reducció de la competència**

**Activitats innovadores, incertes, desfasament entre inversió i retorn**

La competència entre productors i la transparència del mercat és fonamental perquè existisca la **sobirania del consumidor**: que l'assignació dels recursos reflectisca fidelment i amb eficiència les **preferències dels consumidors (demanda) sense imposicions explícites o implícites des de l'oferta**.

Control de la publicitat, supervisió de les institucions financeres i del mercat de valors.

Nacionalització de monopolis, preus màxims, control de pràctiques col·lusòries, control de fusions, liberalització de mercats.

Suport financer d'aquest tipus d'activitats (subvencions, capital risc, inversions).

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

## 1.2.2. Funció assignativa de l'Estat.

Fallades assignatives del mercat	Exemples
Existència d'efectes externs (externalitats o economies/ diseconomies externes) <i>-Coase</i>	(-) contaminació, soroll, etc. (+) prevenció de malalties contagioses, investigació noves tecnologies, etc.
Existència de béns públics <i>-free-riders</i>	Prevenció d'inundacions, administració de justícia, il·luminació pública, infraestructures viàries, hidràuliques, etc.
Existència de béns preferents o tutelars ( <i>-preferències individuals incompletes</i> )	Sanitat, educació primària, etc.
Existència de competència imperfecta	Monopolis, oligopolis, competència monopolística, economies d'escala en la producció, etc.
Existència d'informació imperfecta i asimètrica	Entre comprador-venedor
Existència de risc i incertesa i mercats incomplets ( <i>-sel. adv.</i> )	Préstec a alguns col·lectius, provisió d'assegurances en alguns sectors

## 1.2.3. La funció redistributiva de l'Estat.

- a) L'Estat pot tractar **d'influir en la distribució de la renda que genera el mercat, mitjançant diferents actuacions:**
- i. **Sistema fiscal progressiu:** recaptant a través d'impostos progressius, és a dir, aquells **en els quals es paga un percentatge més que proporcional a les rendes obtingudes del mercat**, la qual cosa contribueix a igualar les rendes després d'impostos. Però normalment es considera que la progressivitat fiscal **s'aconsegueix millor a través de la despesa pública que dels impostos.**
  - ii. **Transferències de renda** (ex.: prestacions per desocupació, pensions, beques...).
  - iii. **Provisió de béns i serveis bàsics** (ex.: sanitat i educació públiques).

## 1.2.3. La funció redistributiva de l'Estat.

Funció redistributiva de l'Estat

Modificació de la distribució de la renda generada pel mercat perquè siga més justa.

**Sistema fiscal progressiu**

**Impostos progressius:** el tipus impositiu s'incrementa més que proporcionalment a mesura que s'incrementa el nivell de renda.

**Transferències de renda:** prestacions per atur, pensions, beques.

**Provisió de béns i serveis bàsics:** educació pública, sanitat pública.

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

- b) El grau i l'àmbit d'intervenció de l'Estat en matèria redistributiva **depèn del criteri de justícia**, podem delimitar **tres grans visions ideològiques diferents**:
- i. **Liberalisme privatista** (dreta): Sosté un **criteri de justícia meritocràtic: el mercat proporciona resultats justs**, perquè la distribució de la renda del mercat obeeix al principi de "a cadascun segons els seus esforços". Per tant, **si existeix competència i el mercat funciona eficientment, l'Estat no ha d'intervenir**. Únicament haurà d'intervenir quan no hi haja competència real en el mercat (ex.: monopolis i oligopolis, falta de transparència informativa...) per a restablir l'eficiència.
  - ii. **Liberalisme humanista-socialdemocràcia** (centre, centreesquerra): Sosté un **criteri de justícia entesa com a igualtat d'oportunitats**. Es considera **que la distribució del mercat no només obeeix al mèrit de cadascú sinó a desigualtats de partida i de poder**. **L'Estat ha de garantir l'accés a certs béns bàsics i fonamentals**: d'un costat, drets democràtics i, d'un altre, una cistella de productes de l'accés efectiu dels quals depèn una subsistència digna: renda mínima, educació i sanitat.

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

- iii. **Socialisme** (esquerra): socialisme i igualtat de resultats. El principi socialista de justícia: **totes les persones han de participar en condicions d'igualtat en el benestar generat per la producció de la societat.** Per tant, **el que és important és la igualtat de resultats. S'amplia el camp d'actuació de l'Estat: la societat ha de participar políticament en la definició dels objectius de benestar i la seua distribució en béns privats i públics. A la democràcia parlamentària cal sumar-li una major democràcia social i una major democràcia dins de l'empresa.** Si les empreses privades no proporcionen els béns a satisfacció de la societat o no proporcionen l'ocupació suficient, ha de fer-ho l'empresa pública.

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

## Visions ideològiques del criteri de justícia

**Liberalisme privatista** → criteri meritocràtic (el mercat proporciona resultats justos: “a cadascú segons els seus esforços”): l'Estat sols ha d'intervenir si el mercat no és eficient (manca de competència, manca d'informació, etc.) per a corregir-ho.

**Liberalisme humanista-socialdemocràcia** → criteri “igualtat d'oportunitats”: hi ha **desigualtats de partida i de poder** que el mercat no corregeix. L'Estat ha de garantir drets democràtics i l'accés a una cistella bàsica per a una vida digna (renda mínima, educació, sanitat) → Estat del benestar.

**Socialisme** → criteri “igualtat de resultats”: totes les persones han de participar en **condicions d'igualtat en el benestar generat per la producció de la societat**. La societat ha de participar políticament en la definició dels objectius de benestar i la seua distribució en béns privats i públics (democràcia parlamentària + participació social + participació dins l'empresa). Si el mercat no proporciona suficients béns o ocupació, ha de fer-ho l'empresa pública.



# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

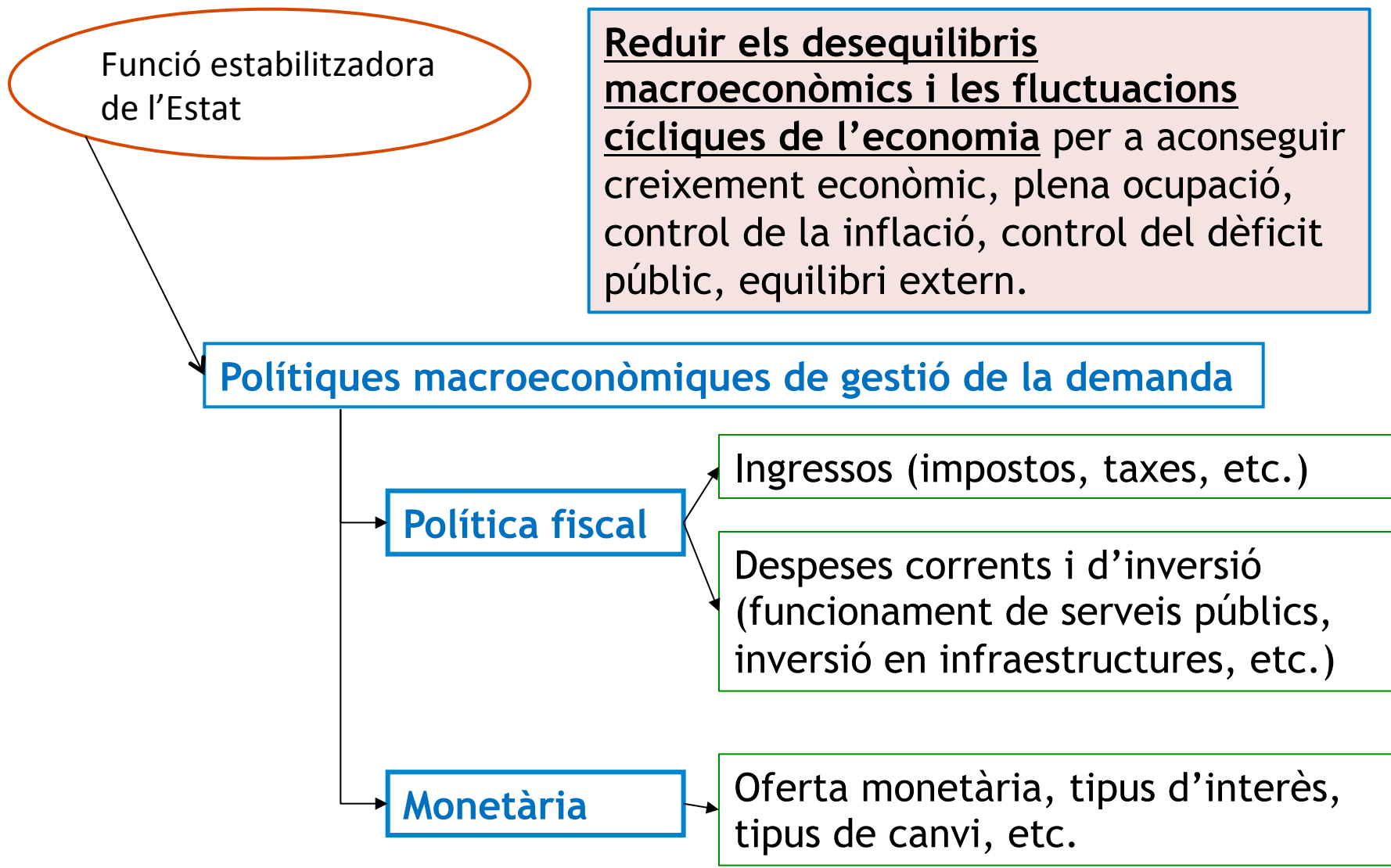
## Visions ideològiques del criteri de justícia i funció redistributiva de l'Estat

En la vida quotidiana	Esquerra	Centre	Dreta
En el pensament	Socialisme	Liberalisme humanista. Socialdemocràcia	Liberalisme privatista
Idea clau	Igualtat de resultats	Igualtat d'oportunitats	Mercats justos
Actuacions del sector públic	Regulació (sentit restringit i en sentit ampli) + assignació + estat del benestar + empresa i ocupació públiques	Regulació (sentit restringit) + assignació + estat del benestar	Regulació (sentit restringit) + assignació

## 1.2.4. La funció estabilitzadora de l'Estat

- ✓ La funció estabilitzadora de l'Estat: reduir els desequilibris macroeconòmics.
- a) L'Estat utilitza les polítiques macroeconòmiques de gestió de la demanda agregada (política fiscal i monetària, essencialment) per a reduir les fluctuacions cícliques de l'economia i els desequilibris macroeconòmics.
- b) L'Estat persegueix el creixement econòmic, la plena ocupació, el control de la inflació i del dèficit públic i l'equilibri extern (tema 4).

## 1.2.4. La funció estabilitzadora de l'Estat



## 1.3. Problemes associats a la intervenció pública.

- a) **La protecció estatal a través de la despesa pública i l'establiment d'impostos progressius poden desincentivar el treball, la inversió i l'estalvi, afectant negativament el creixement econòmic. La possible pressió a l'alça sobre el tipus d'interès per finançar el dèficit públic agreuja el problema (efecte *crowding-out*).**
- b) **Les pressions de grups d'interès per obtenir beneficis privats i els mateixos interessos de governants, funcionaris... poden fer que l'Estat actue només en benefici d'una minoria.**
- c) **L'escassa participació ciutadana en les eleccions i la posició passiva en la vida política diària porta al fet que el sector públic no sàpiga si compleix o no amb eficàcia les funcions desitjables. I tendeix a solucionar el problema mitjançant l'opció privatitzadora, teòricament més eficaç.**
- d) **La crisi fiscal de l'Estat:** el cost dels serveis públics és creixent i els serveis públics són considerats per la ciutadania com a drets consolidats, però existeix poca disposició a pagar impostos per a finançar-los.
- e) **Els Estats nacionals perden capacitat d'actuació (estabilització) en un context de globalització i s'aguditza la crisi fiscal amb la gran mobilitat del capital.**

# 1. EL PAPER DE L'ESTAT EN L'ECONOMIA: FUNCIONS I LIMITACIONS

La protecció estatal per mitjà de la despesa pública i l'establiment d'impostos progressius poden **desincentivar el treball, la inversió i l'estalvi, afectant negativament el creixement econòmic**. La possible pressió a l'alça sobre el tipus d'interès per a finançar el dèficit públic agreuja el problema.

Limitacions de la intervenció pública

Les **pressions de grups d'interès** per a obtenir beneficis privats i els mateixos interessos de governants, funcionaris, etc., poden fer que l'Estat actue només en **benefici d'una minoria**.

**L'escassa participació en les eleccions i la passivitat ciutadana en la política diària** fa que el sector públic no sàpiga si compleix o no les seues funcions amb eficàcia (per a proveir el nivell de benestar social desitjat) i **tendeix a aplicar una opció privatitzadora**, suposadament més eficaç.

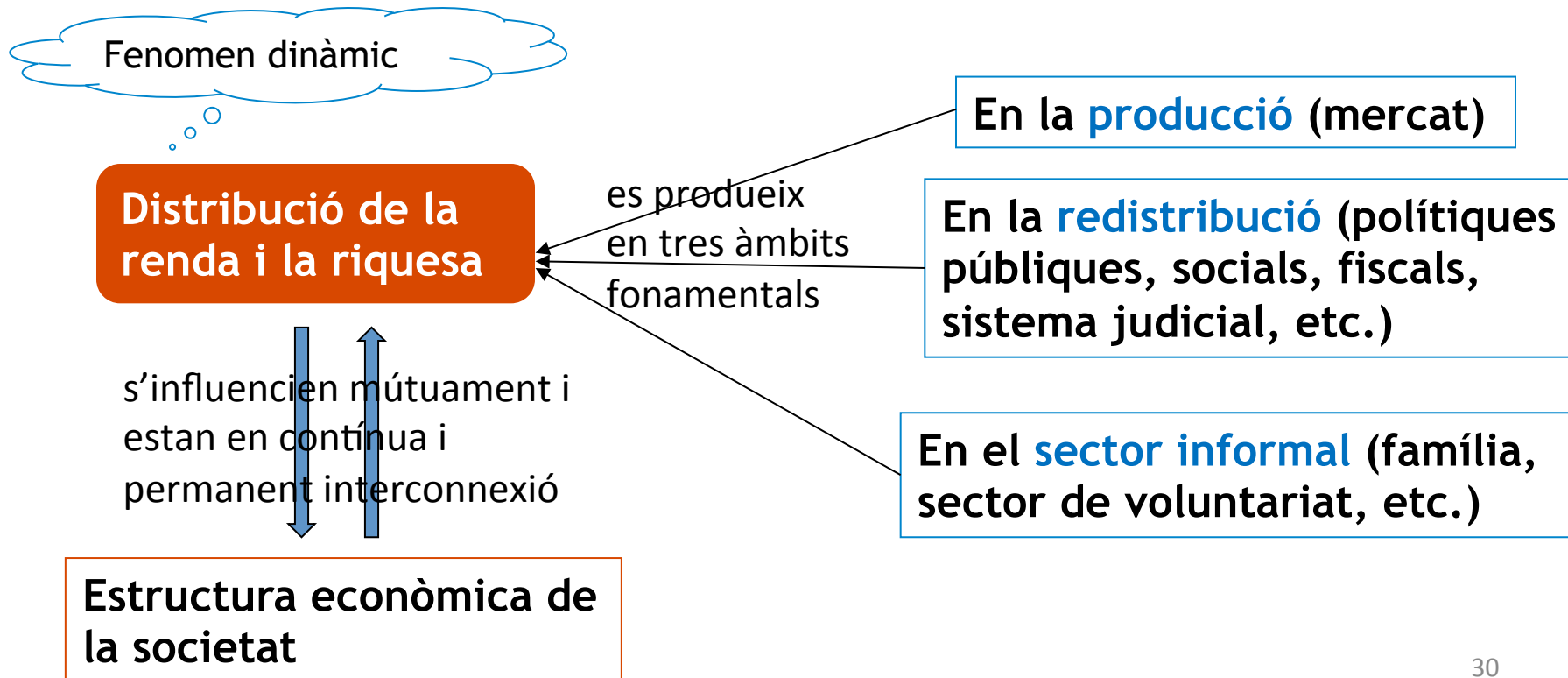
**La crisi fiscal de l'Estat: el cost dels serveis públics és creixent** i els serveis públics són considerats per la ciutadania com a drets consolidats, però **hi ha poca disposició a pagar impostos** per a finançar l'Estat.

**Pèrdua de capacitat d'actuació** dels Estats nacionals en un context de **globalització** i agudització de la **crisi fiscal** (gran mobilitat del capital).

### 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

#### 2.1. Desigualtats econòmiques

- ✓ **El mercat**, en les economies capitalistes desenvolupades, és un dels mecanismes essencials d'assignació de recursos econòmics, i **sol generar una distribució de la renda molt desequilibrada**.

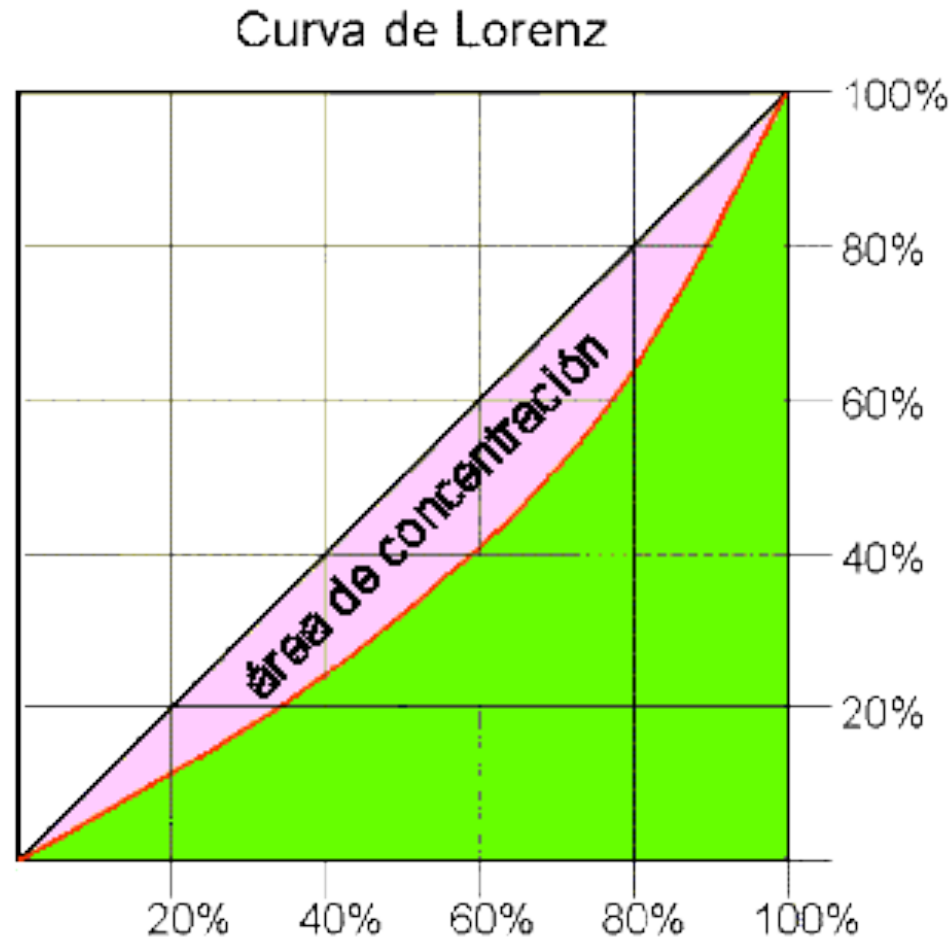


## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- ✓ **Per a calcular la desigualtat econòmica a través de la distribució de la renda (o distribució de l'ingrés) s'usen els següents punts:**
  - a) **Anàlisi:** Aquesta distribució pot ser analitzada amb diferents enfocaments:
    - i. **Geogràfico-espacial:** mesura les diferències de renda entre els habitants de diverses regions.
    - ii. **Distribució funcional:** mesura les diferències entre els sectors (indústria-agricultura-serveis) i els estaments productius (treball-capital)
  - b) **Mesura:** L'eina usada per a mesurar la distribució de l'ingrés és la **corba de Lorenz**. És una representació gràfica en què es col·loquen en l'eix d'abscisses la **quantitat de població ordenada per la seua renda**, i en el d'ordenades la **renda**. La situació ideal seria **una línia recta**, que indicaria la **igualtat de repartiment**.
  - c) **Impacte social:** o bé el mercat pot regular-se sol i distribuir de manera equilibrada la riquesa d'un país o han d'intervenir agents externs → **l'Estat ha de dictar normes**.

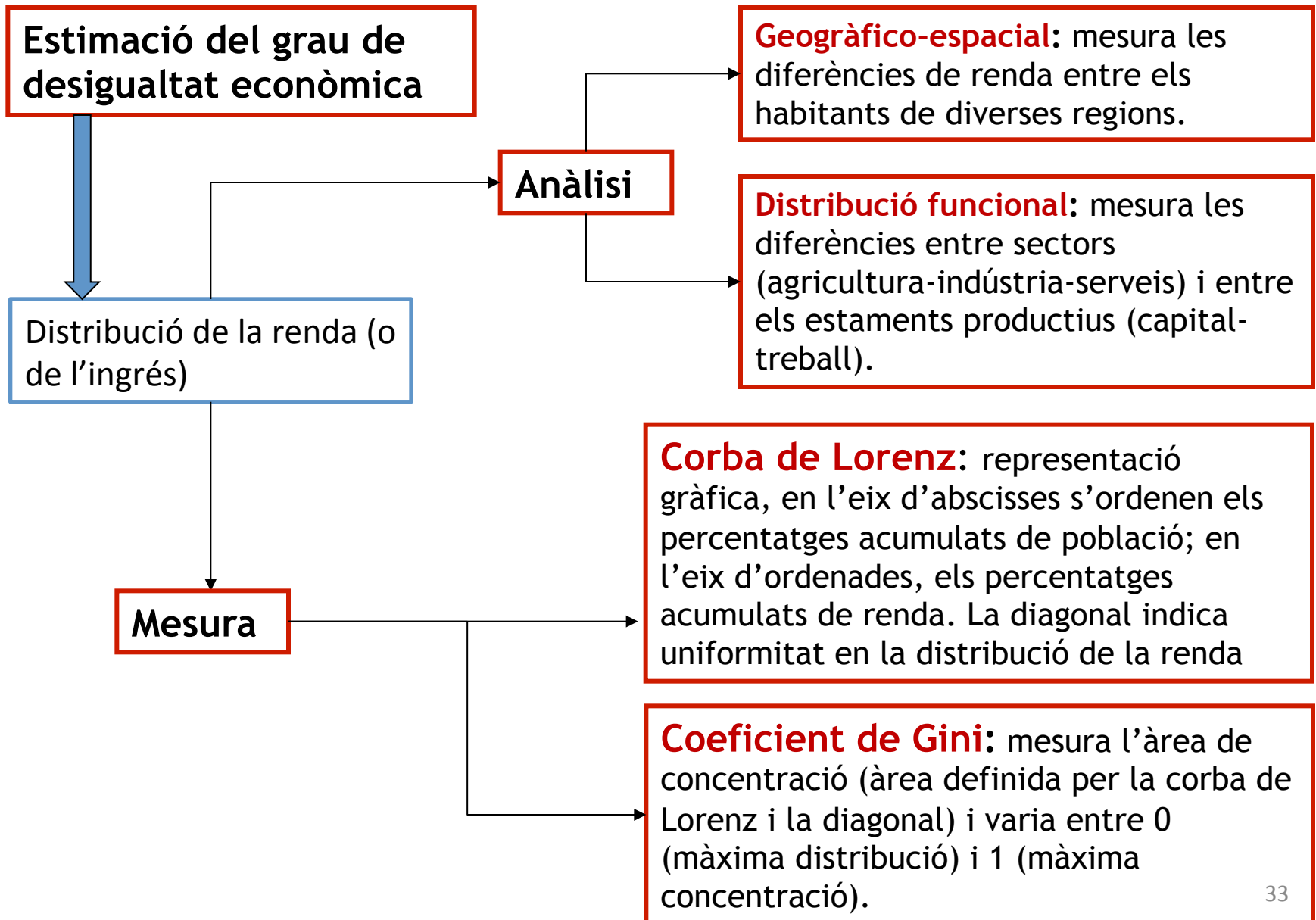
## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

Com més gran siga el semicercle que separa la corba de la recta, major és la desigualtat. Aquesta àrea es diu àrea de concentració, i es mesura amb el **coeficient de Gini**, que oscil·la entre 0 i 1 → 0 indica la màxima distribució i 1 la màxima concentració.





## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA



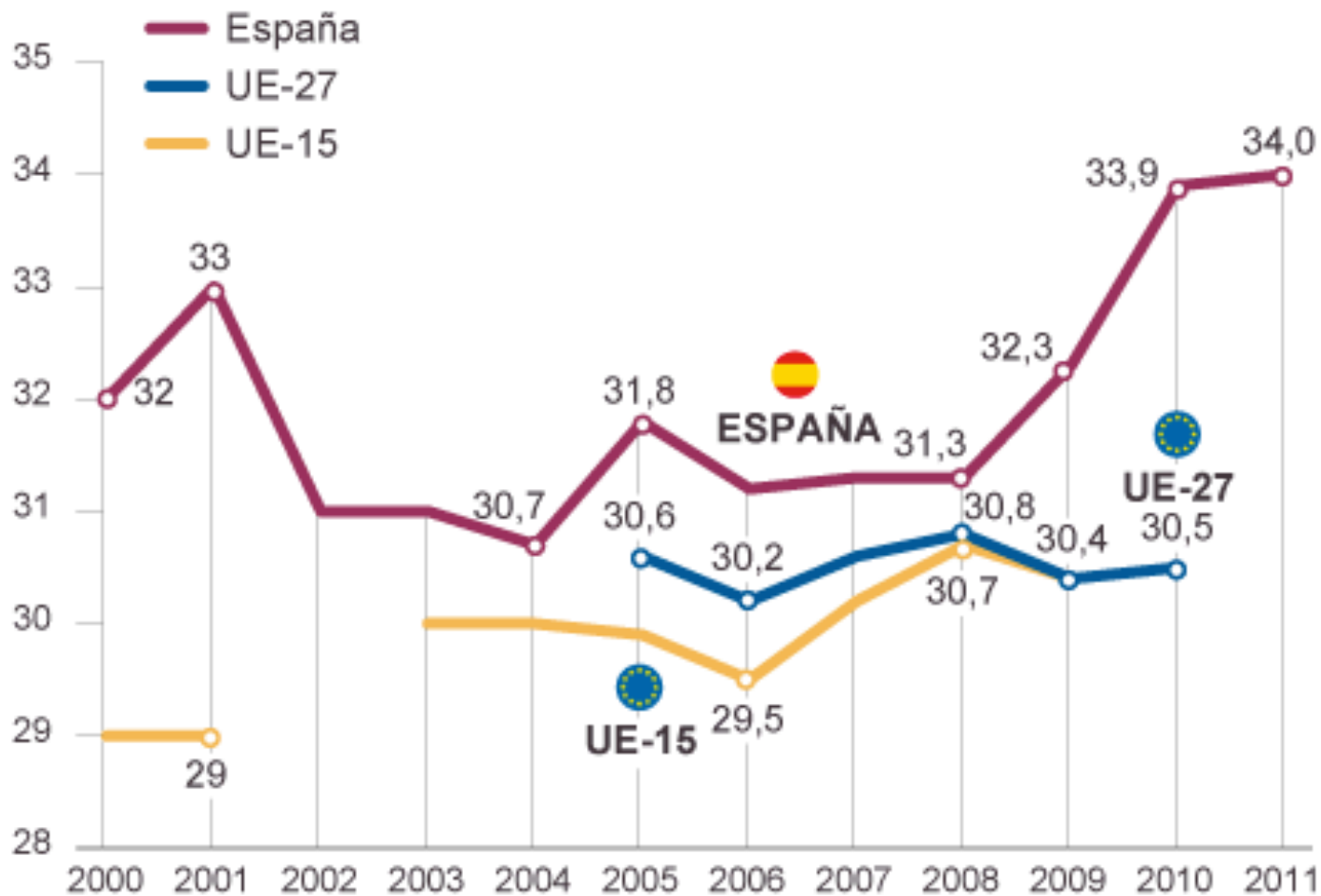
## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### EL AUMENTO DE LA DESIGUALDAD EN ESPAÑA

#### ► COEFICIENTE GINI

(Este coeficiente mide la desigualdad entre los ciudadanos de los países)

0 sería igualdad perfecta y 100 desigualdad absoluta

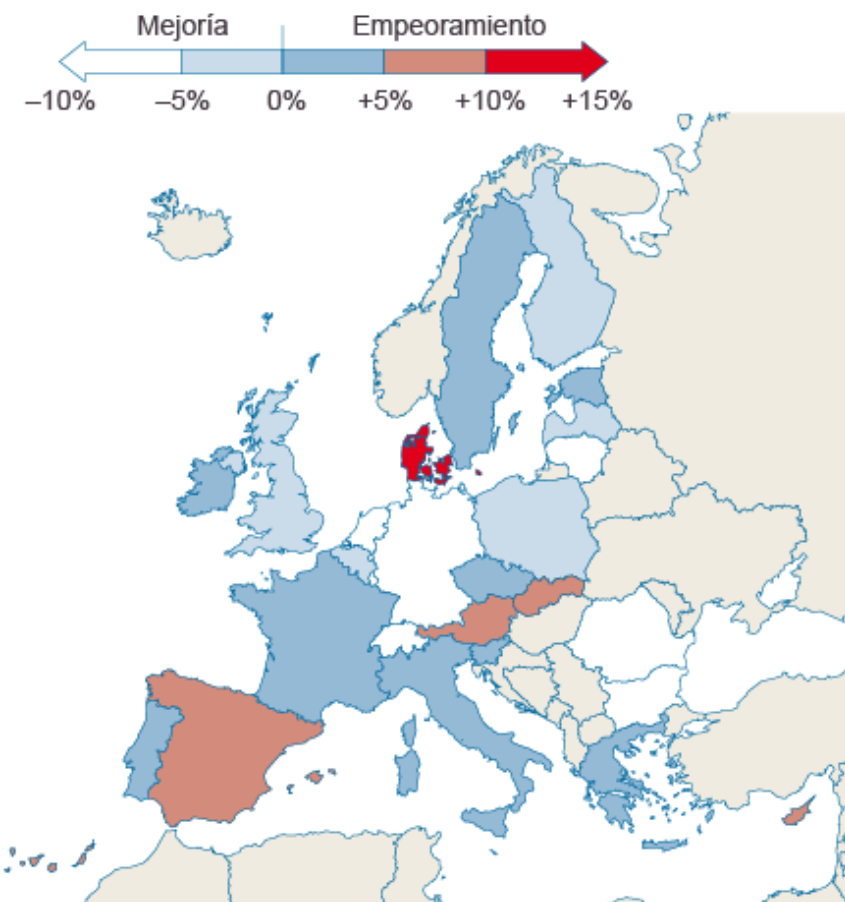


## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### ► Variación del índice de GINI 2008-2012

Equidad en el reparto de la renta

UE 27



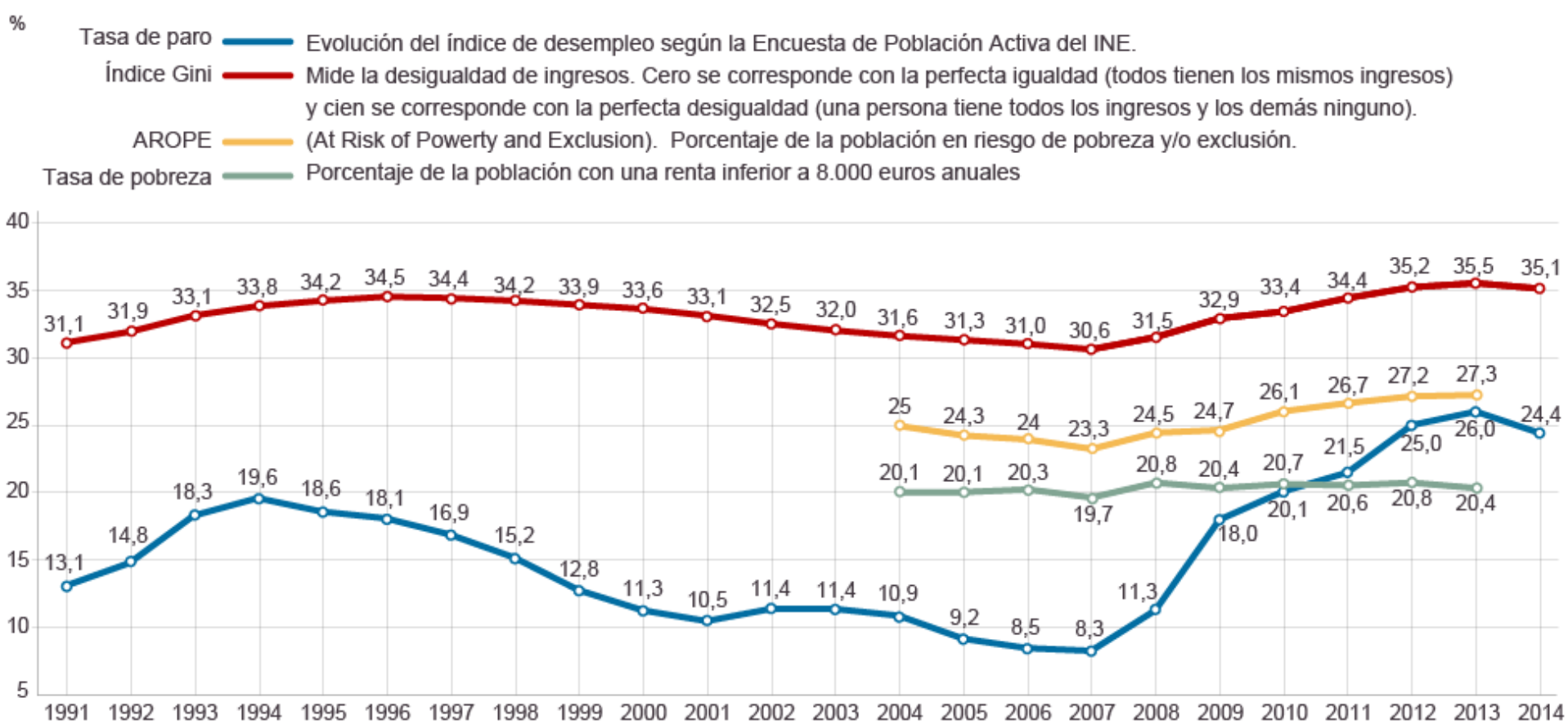
### España

0%   +5%   +10%   +15%   +20%   +25%



# 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

## ► Paro, desigualdad, exclusión y pobreza en España



**1 de cada 4**  
trabajadores está  
en paro



**1 de cada 2**  
trabajadores  
menores de **25**  
años  
está en paro



**1 de cada 3**  
parados no cobra  
prestación



**120** familias  
pierden su vivienda  
cada día

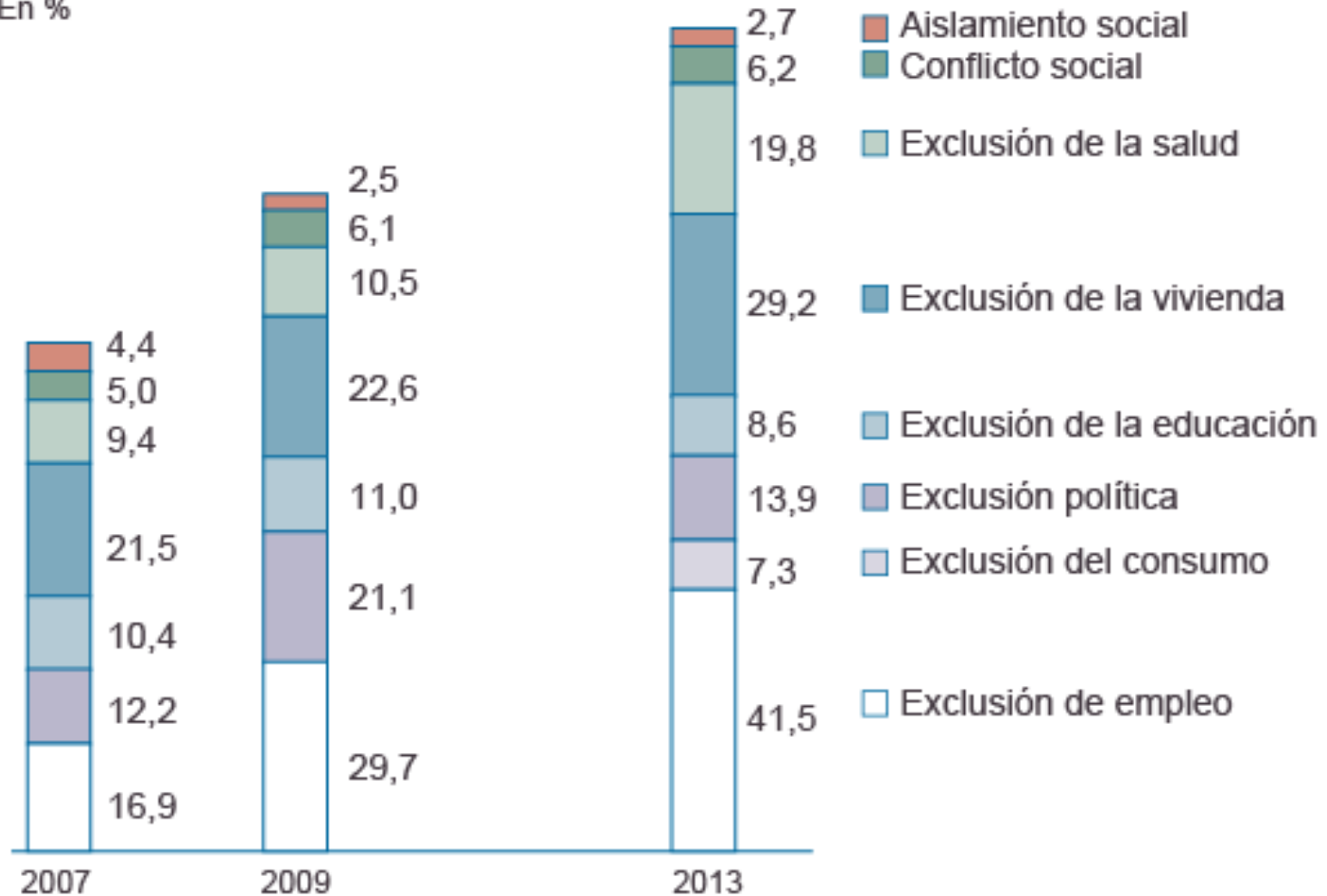


**2.300.000** niños  
viven ya por debajo  
del umbral de pobreza

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### ► Población afectada por cada una de las dimensiones de la exclusión social para el total de la población

En %

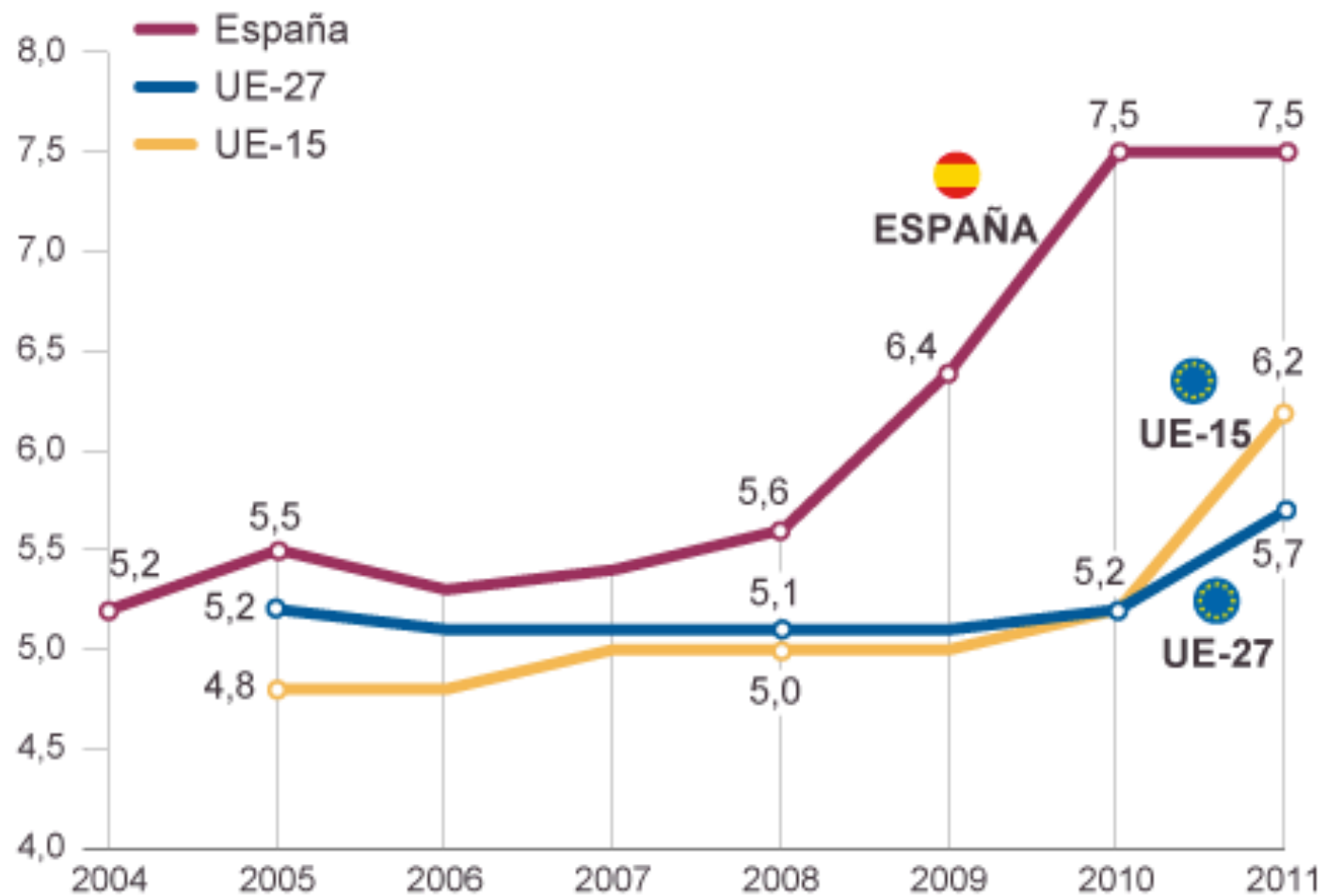


## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### RATIO s80/20

(Relación entre el 20% de la población que más ingresa y el 20% que menos)

Los valores más altos indican mayor desigualdad



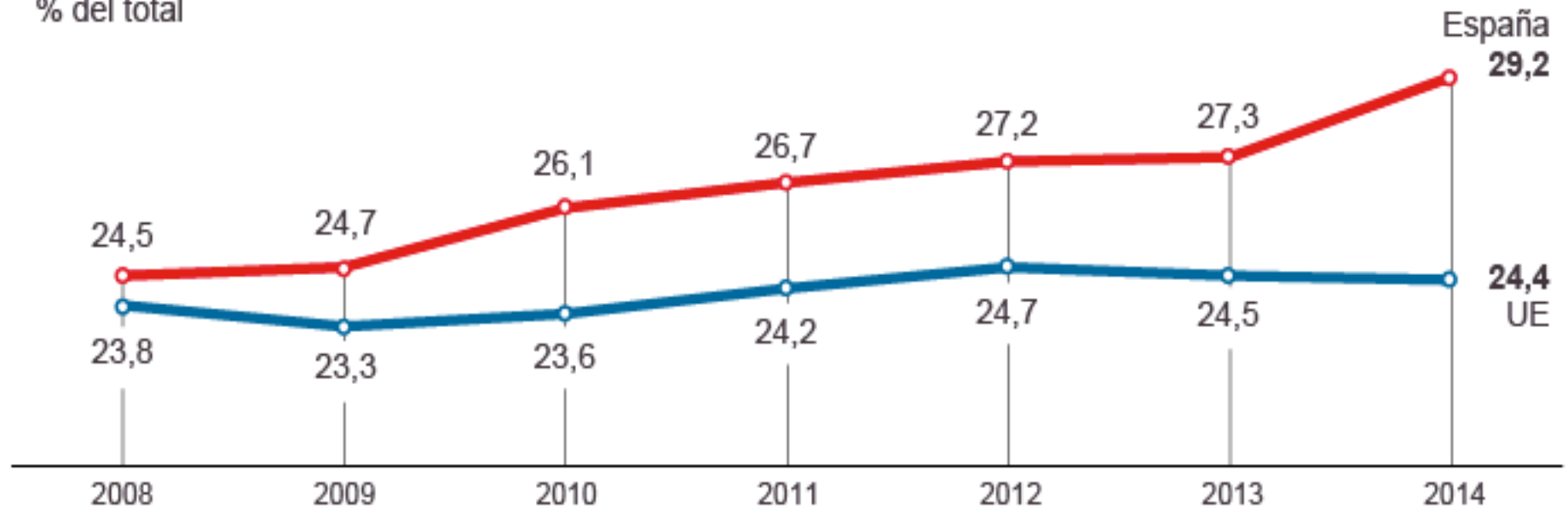
## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

Población en riesgo de pobreza es aquella que cumple una de las tres condiciones:

- 1- Personas con ingresos por debajo del 60% del valor mediano en cada país,
- 2- Personas que tienen una carencia material severa
- 3- que viven en un hogar sin empleo o con baja intensidad de empleo.

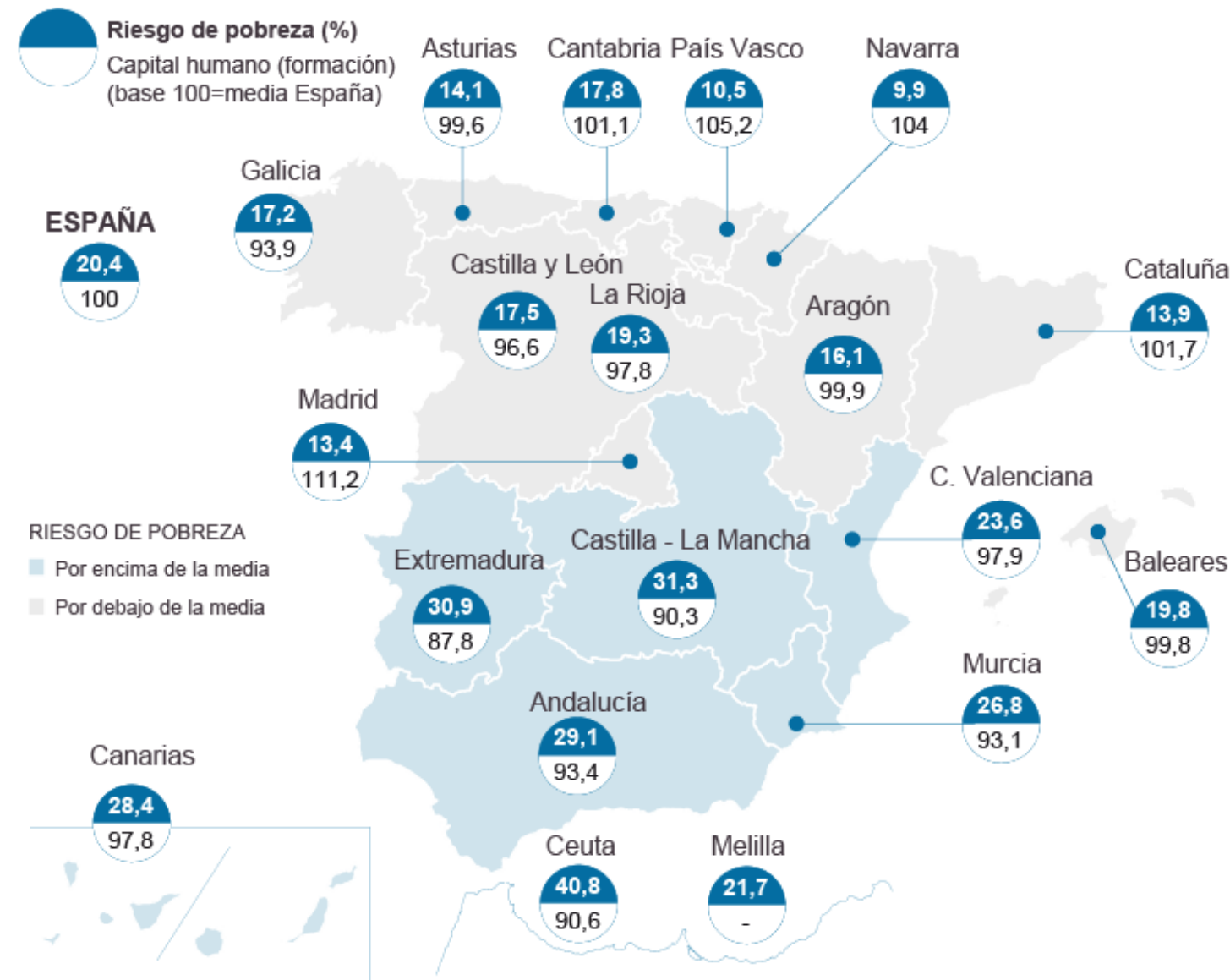
### ► Población en riesgo de pobreza o exclusión social

% del total

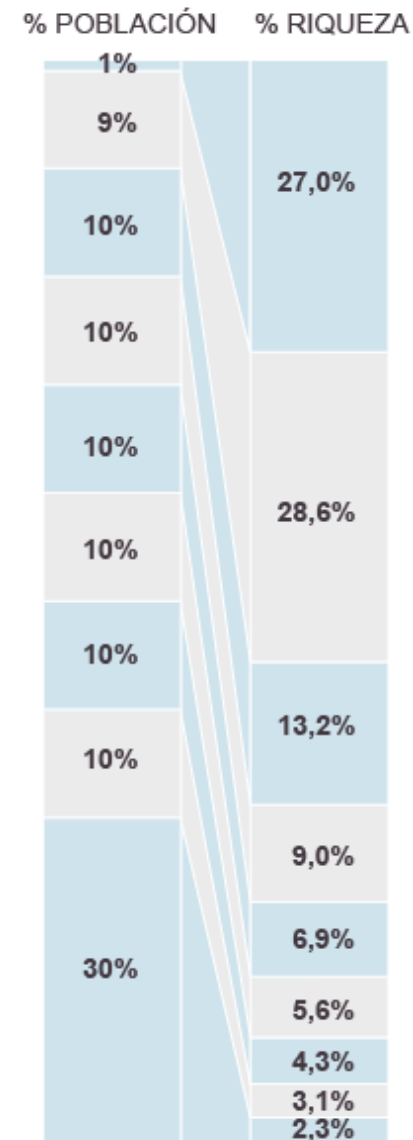


# 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

## ► Población en riesgo de pobreza y capital humano



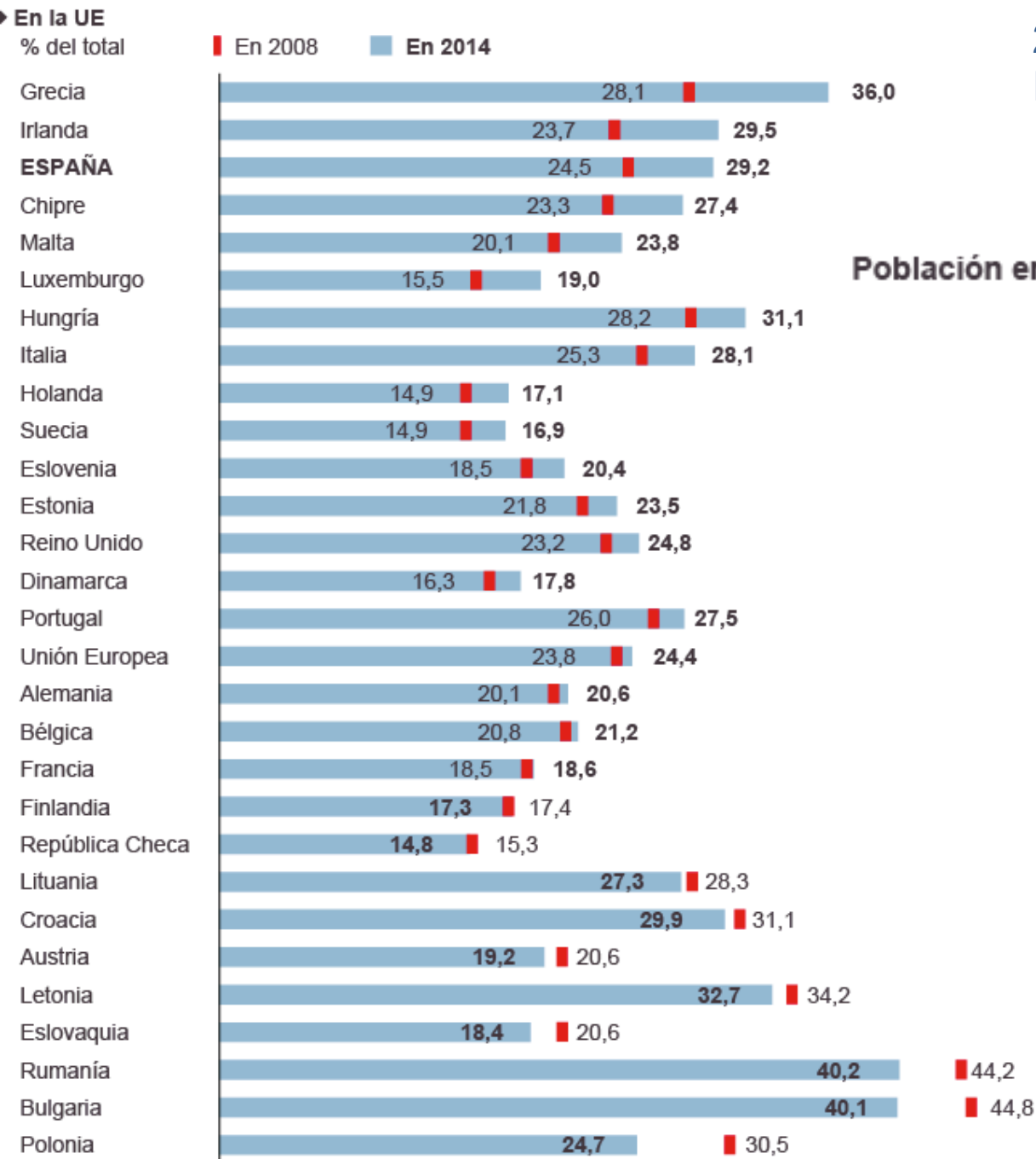
## ► Reparto de la riqueza (patrimonio) en España





## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### Población en riesgo de pobreza o exclusión social



## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### INDICADORES DE PRIVACIÓ SEVERA

% de personas que viven en hogares que no pueden afrontar los siguientes gastos

	2008	2010	2012	2013
No pueden afrontar cuatro o más gastos de los siguientes	3,6	3,6	5,8	6,2
Retraso en el pago de gastos de la vivienda principal en los últimos 12 meses (1)	7,1	7,1	9,9	11,0
Mantenimiento de la vivienda con temperatura adecuada	5,9	5,9	9,1	8,0
No puede permitirse ir de vacaciones al menos una semana año	36,2	36,2	46,6	48,0
Una comida de carne, pollo o pescado al menos cada dos días	2,2	2,2	2,6	3,5
Capacidad para afrontar gastos imprevistos	29,9	29,9	42,1	42,1
Disponer de automóvil	5,9	5,9	5,7	6,2
No puede permitirse disponer de un ordenador personal	8,9	8,9	6,6	6,7

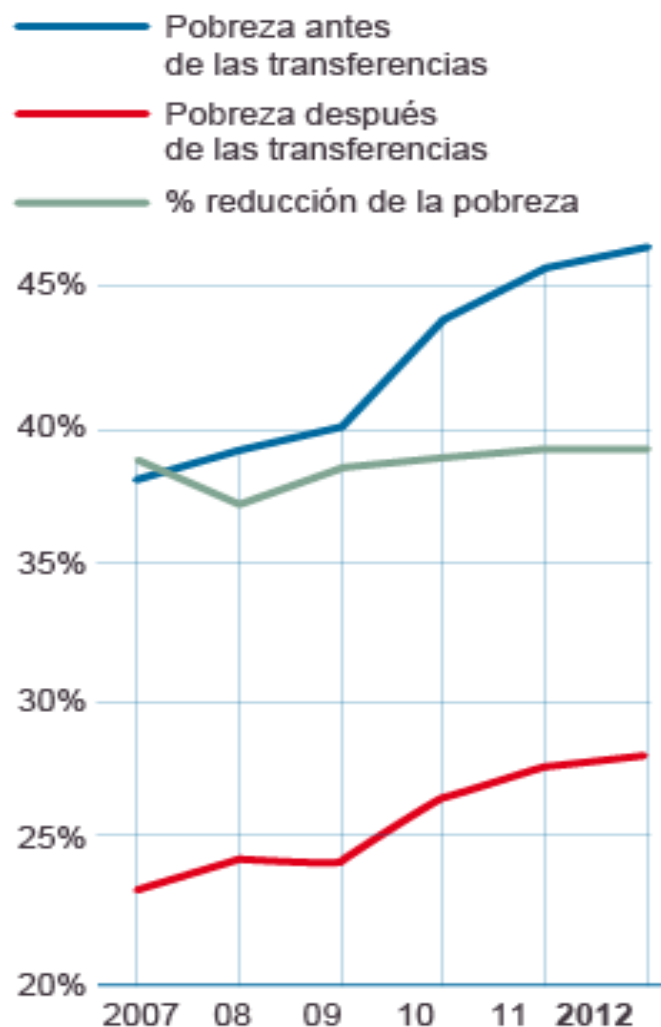
1. Hipoteca, alquiler, recibos de suministros, gastos de comunidad, etcétera.

Fuente: EAPN-ESPAÑA con datos de INE.

EL PAÍS

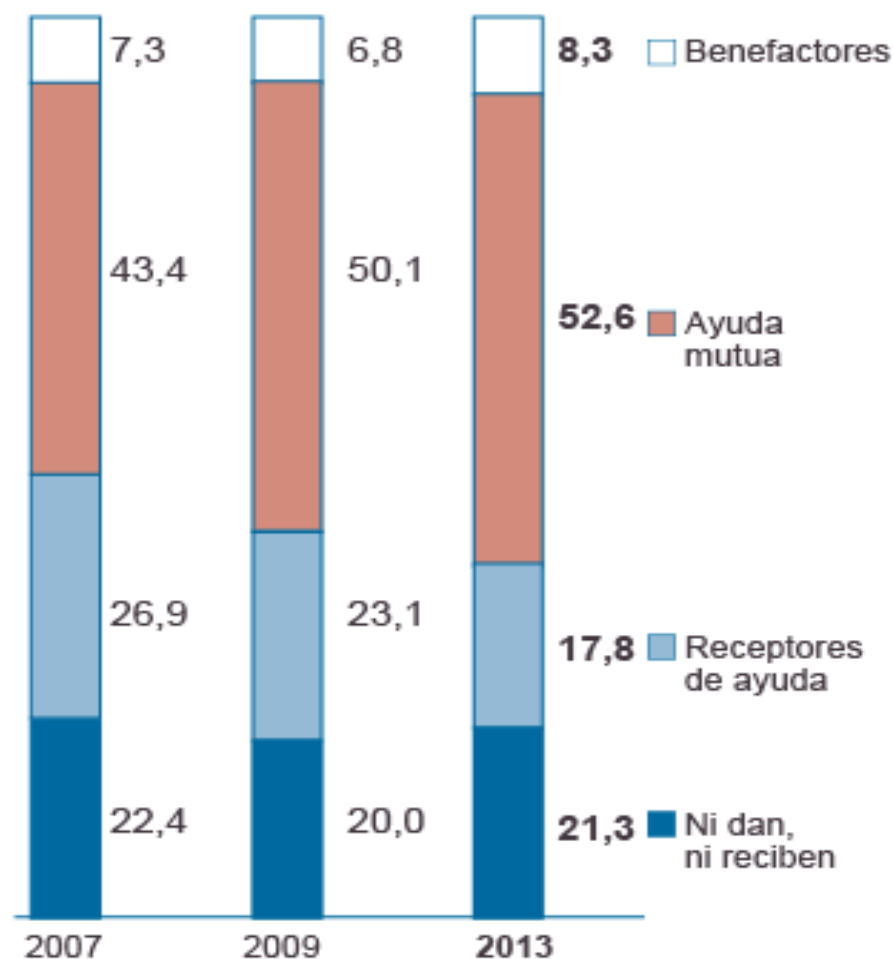
## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### ► Evolución de la tasa de pobreza antes y después de transferencias



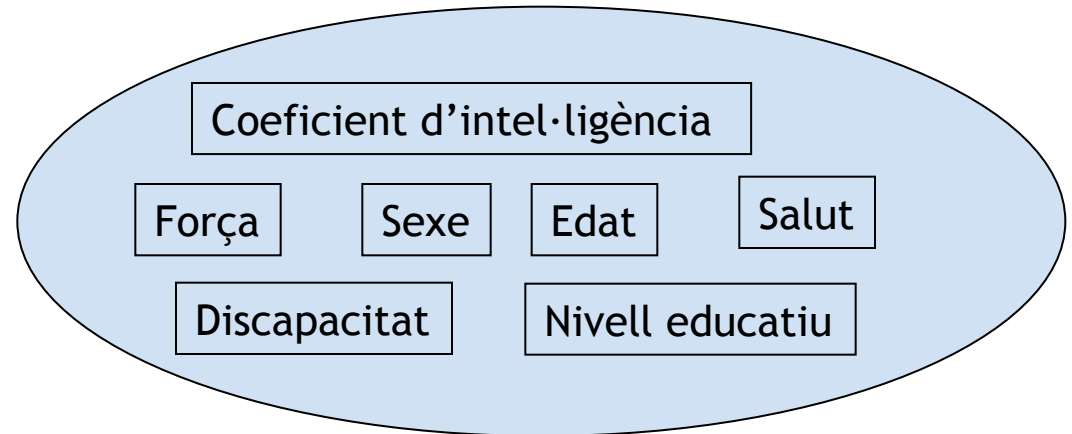
### ► Evolución de los hogares en relación a la ayuda que reciben y/u ofrecen, respecto al total de los hogares

En %

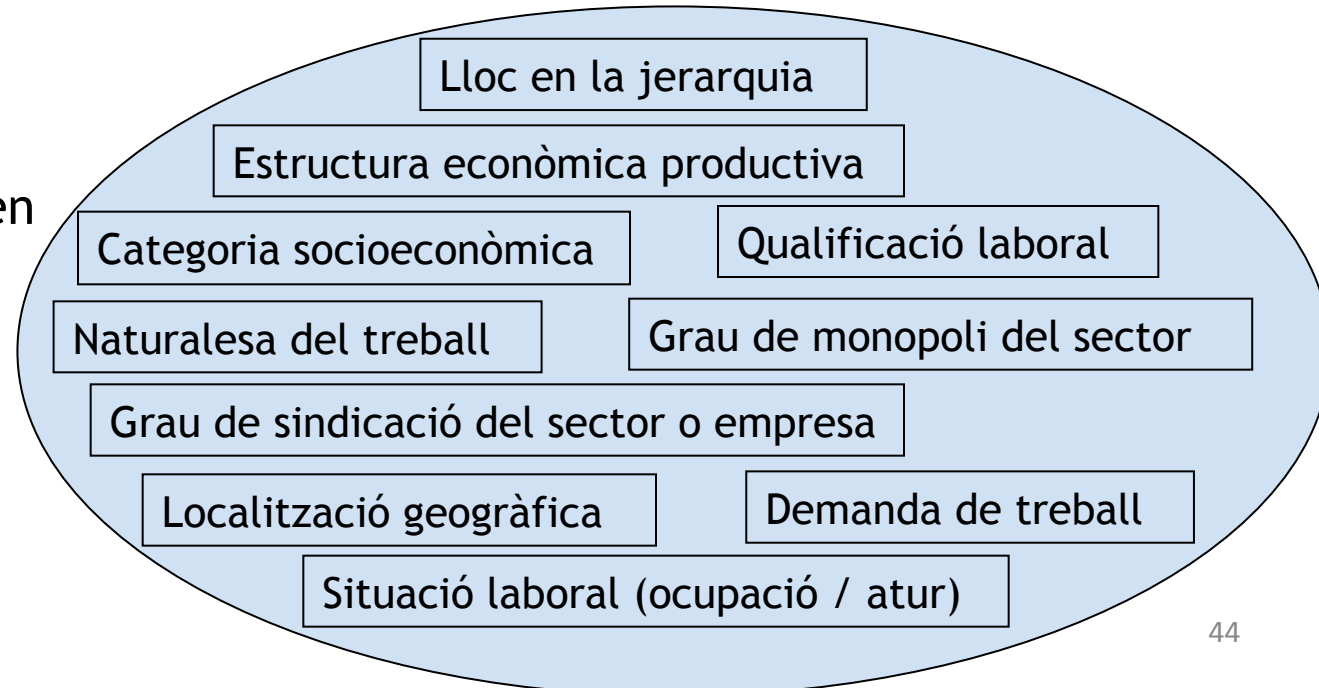


### 2.2. Factors explicatius de la desigualtat econòmica i social

a) Per **diferències** en les **característiques personals**



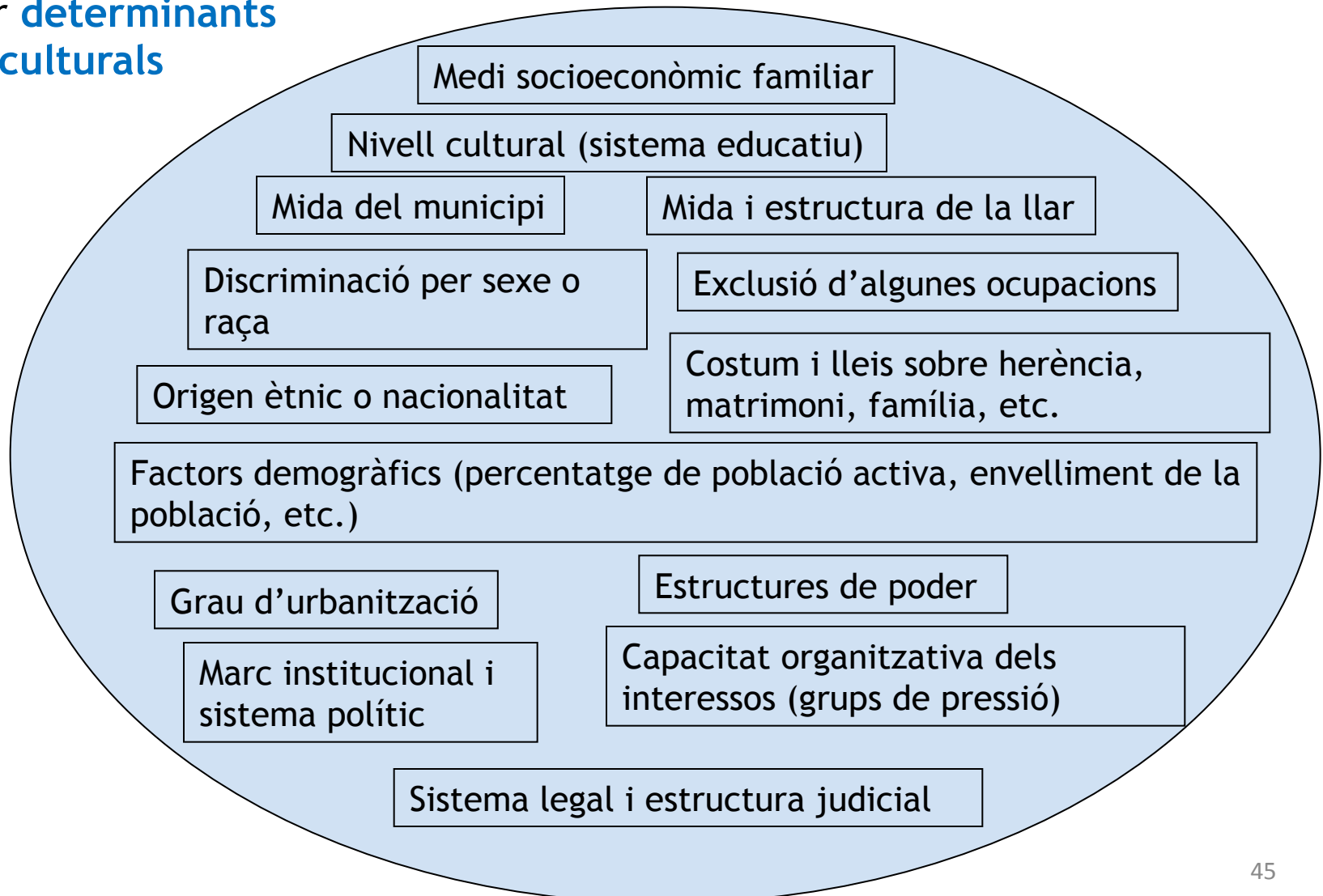
b) Per **localització** en l'**estructura productiva**



## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### Factors explicatius de la desigualtat econòmica i social

#### c) Per **determinants socioculturals**



### 2.3. Accions redistributives (equitat - justícia - pobresa)

- ✓ Les polítiques redistributives **intenten corregir la distribució desigual de la renda derivada del lliure mercat.**
- ✓ Les accions redistributives de l'Estat conformen el que es denomina **“Estat del benestar”**.
- ✓ Caldrà adoptar, com a mínim, **una triple decisió:**
  - a) El **criteri de justícia social.**
  - b) Determinar **els instruments redistributius.**
  - c) Determinar **els grups beneficiaris** de la mateixa política redistributiva.

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- ✓ **L'objectiu és millorar el grau de justícia i equitat en la distribució de la renda i la riquesa.** Podem descompondre aquest objectiu en els tres següents:
  - a) **La seguretat econòmica** (mínim vital).
  - b) **Major igualtat en la distribució de la renda** (disminuir el nivell de concentració de la renda i/o riquesa).
  - c) **L'eliminació o reducció de la pobresa** (integració social dels exclosos, llindar de pobresa, etc.).
- ✓ Les polítiques **redistributives són, en moltes ocasions, una activitat de “suma zero”, “el que un guanya un altre ho perd”.**
- ✓ Les decisions polítiques estan **subjectes a judicis de valor, preferències polítiques i posicionaments ètico-normatius.**

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- ✓ Quan es parla de desigualtat i/o justícia **cal tenir en compte elements com:**
  - a) “recursos/necessitats”;
  - b) “gustos/eleccions”;
  - c) “edat/cicle vital”; i
  - d) “oportunitats/resultats”.
  
- ✓ **Què s’entén per equitat?:**
  - **Segons la teoria ortodoxa neoclàssica**, l’equitat s’aconsegueix quan existeix **igualtat entre l’ingrés d’un individu i el valor de la seua contribució productiva a la societat.**
  
  - L’equitat tindria, **segons altres teories**, l’objectiu de **maximitzar el benestar col·lectiu**, és a dir, aconseguir la felicitat per al major nombre de persones. Atès que la utilitat marginal és decreixent, si l’Estat aconseguix una distribució més igualitària de la renda, es maximitza el benestar.



## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- ✓ Un dels greus problemes de la diferent distribució de la renda i/o riquesa entre la població és el **fenomen de la pobresa**.
- ✓ Caldria **distingir entre**:
  - **Pobresa absoluta**: estar per sota d'un "mínim vital".
  - **Pobresa relativa**: tenir recursos limitats que fan quedar exclòs de les pautes de consum i les activitats socials que configuren la manera de vida considerada acceptable en la societat en què es viu.
- ✓ Hi ha diversos **indicadors** que tracten de mesurar el nivell de desenvolupament humà d'un col·lectiu i/o pobresa, inclosos en el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), que tenen en compte en la seua definició múltiples factors com ara l'educació, l'esperança de vida en nàixer, la no discriminació per raó de gènere, etc.

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- ✓ **Els indicadors de desenvolupament humà i/o pobresa més importants:**
  - **Índex de desenvolupament humà (IDH).**
  - **Índex de desenvolupament humà ajustat per la desigualtat (IDH-D):** indicador del nivell de desenvolupament humà de les persones d'una societat que té en compte el seu grau de desigualtat.
  - **Índex de desigualtat de gènere (IDG):** reflecteix el desavantatge de la dona en tres dimensions: salut reproductiva, empoderament i mercat laboral.
  - **Índex de potenciació de gènere (IPG):** indicador social que mesura el nivell d'oportunitats de les dones en participació política, econòmica i poder de decisió, així com el control sobre recursos econòmics.
  - **Índex de pobresa multidimensional (IPM):** mostra l'índole i la intensitat de la pobresa a escala individual en tres aspectes bàsics (educació, sanitat i nivell de vida) mitjançant 10 indicadors. Des del 2010, l'IPM substitueix l'**Indicador de pobresa humana per països en desenvolupament (IPH-1)** i l'**Indicador de pobresa humana per països de l'OCDE (IPH-2)**.

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- ✓ **L'IDH és un indicador sintètic** que desenvolupà l'ONU per classificar els països tenint una perspectiva més integral del desenvolupament, no sols la producció anual d'un país (PIB), utilitzat tradicionalment en economia.
  - **A banda d'indicadors econòmics (PIB a PPA\*), el IDH també incorpora indicadors d'educació** (taxa d'alfabetització d'adults, taxa bruta de matriculats segons nivell educatiu, anys duració educació obligatòria) **i de salut** (esperança de vida).
    - En l'informe publicat en 2010, l'IDH fluctuava entre Noruega amb un índex de 0,938, en la primera posició, i 0,140 de Zimbàbue en el lloc 169.
    - El PNUD classifica els països en grans grups:
      - Països amb desenvolupament humà:
        - molt alt ( $IDH \geq 0,8$ ): 42 països
        - alt ( $0,7 \leq IDH < 0,8$ ): 43 països
        - mitjà ( $0,5 \leq IDH < 0,7$ ): 42 països
        - baix ( $IDH < 0,5$ ): 42 països

\* PIB a Paritat del Poder Adquisitiu (PIB a PPA). Compara l'evolució del producte intern brut i de l'ingrés per càpita d'un determinat país al llarg del temps. Permet desacoblar les variacions brusques que pot arribar a existir en el tipus de canvi entre una moneda local i el dòlar d'un any a un altre.

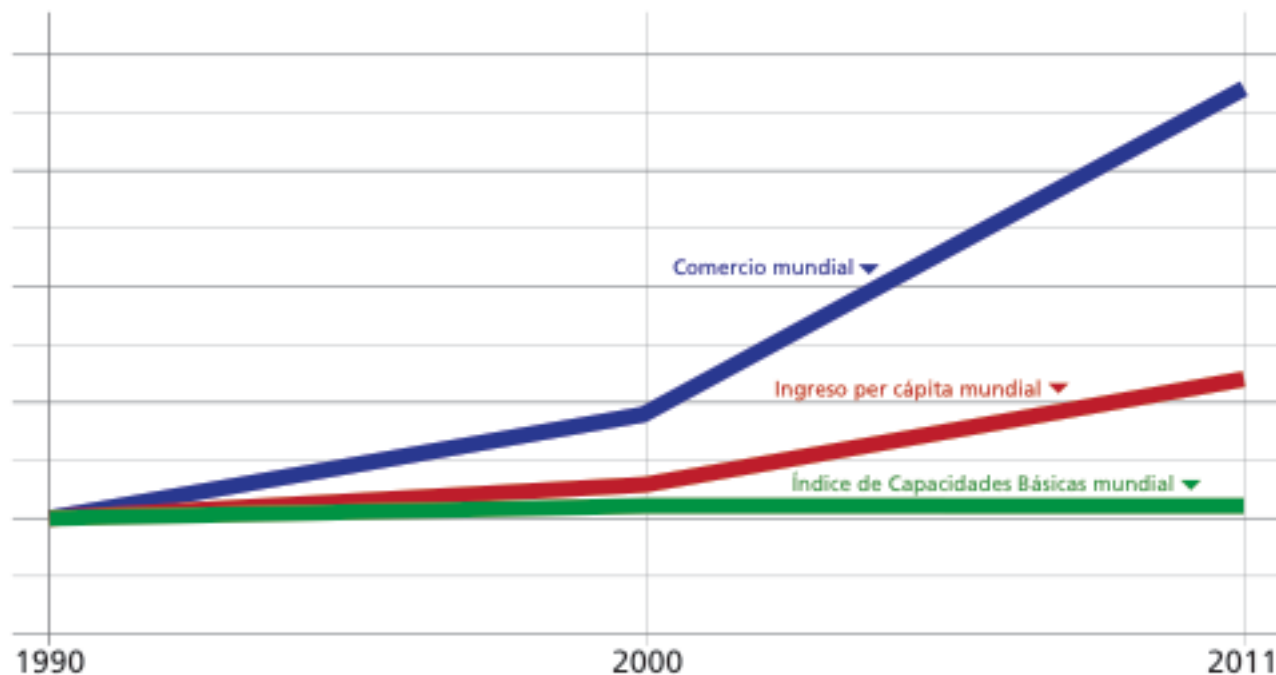
### 2.4. La pobresa com a procés heterogeni i multidimensional

- ✓ Trobem **nombrosos enfocaments per a definir el concepte de pobresa**, entre els més freqüents podem destacar (Ruggeri, Saith i Stewart, 2003): l'enfocament **monetari**, el de les **capacitats**, el de l'**exclusió social** i el **participatiu**.
  
- a) **L'enfocament monetari**. És un dels més difosos, habitualment s'entén per **pobresa monetària la incapacitat de les persones per a satisfer les seues necessitats bàsiques d'alimentació o l'accés a unes condicions de vida suficients**. Es determinen uns **límits de pobresa** que indiquen **una renda insuficient per a adquirir una cistella de béns bàsics** per part d'una llar. La **unitat d'anàlisi** són les **llars**. Es classifiquen com a **pobres** aquelles amb una renda més baixa o amb una despesa mitjana real equivalent del 40, 50 o 60% de la despesa real mitjana d'un país. En aquest sentit es parla de **pobresa absoluta quan les possibilitats de supervivència no estan garantides, o pobresa relativa quan no es pot accedir al consum estandarditzat del país**.

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- b) L'enfocament de les capacitats.** Desenvolupat per Sen (1998); la pobresa és vista com a limitació de la llibertat de les persones per al desenvolupament de les capacitats que li permeten poder viure el tipus de vida que valora. Seguint aquest enfocament, el PNUD contempla **indicadors complexos de pobresa multidimensional**: “més que la falta del necessari per al benestar material, la pobresa pot significar també la denegació de les oportunitats i opcions més bàsiques del desenvolupament humà. Viure una vida llarga, saludable i creativa” (PNUD, 2009).
- c) L'enfocament de l'exclusió social.** Estudia les característiques estructurals de la societat que generen processos i dinàmiques que exclouen els individus o els grups de la participació social plena. Fa especial referència a la distribució d'oportunitats i els recursos per a la superació de l'exclusió i al foment de la inclusió tant en els mercats de treball com en els processos socials.
- d) L'enfocament participatiu dels pobres defineix la pobresa a partir de l'anàlisi que ells mateixos fan de la seua realitat** i inclouen aspectes que consideren significatius... **La superació de la pobresa passa pel desenvolupament d'una confiança en les seues pròpies capacitats** (CEPAL, 2004: 10).

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA



### Índex de Capacitats Bàsiques\* 2011

\*ICB: magnitud emprada per a indicar el grau de pobresa sense tenir en compte l'ingrés econòmic. S'elabora a partir de tres indicadors: percentatge de xiquets que arriben al cinquè curs d'educació, mortalitat de menors de cinc anys i percentatge de parts assistits per personal mèdic especialitzat.

**Comerç mundial.** Les exportacions mundials totals es multiplicaren quasi 5 vegades en 20 anys, incrementant-se d'un valor total de 781 mil milions de dòlars USA en 1990 a 3,7 bilions en 2010.

**Ingrés per càpita mundial.** L'habitant mitjà del món més que duplicà els seus ingressos en 20 anys, de 4.079 dòlars USA anuals en 1990 a 9.116 dòlars en 2010.

**Índex de capacitats bàsiques mundial.** La mitjana mundial de l'índex d'indicadors socials fonamentals sols augmentà un 10% en 20 anys, de 79,3 en 1990 a 87,1 en 2010.

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- ✓ **Tots aquests enfocaments ens evidencien el caràcter heterogeni i multidimensional de la privació. La pobresa ha de ser entesa com el resultat d'un procés social i econòmic -amb components culturals i polítics- en el qual les persones i les llars es troben privats d'actius i oportunitats essencials per diferents causes i processos, tant de caràcter individual com col·lectiu, la qual cosa li atorga un caràcter multidimensional. Així, a més de la privació material, la pobresa comprèn dimensions subjectives que van més enllà de la subsistència material.**
- ✓ **Aquest enfocament de la pobresa exigeix comptar amb indicadors multidimensionals** tant des de l'esfera dels individus com de les llars i ens permet qüestionar els indicadors de pobresa monetària i estàtics d'una llar mitjana enfront d'una pobresa qualitativa, dinàmica i específica.

## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

- ✓ Ens trobem amb **diversos àmbits de pobresa**:
  - **Sociodemogràfic** (edat -pobresa infantil i de majors-, gènere -feminització de la pobresa-, grandària llar, tipus llar -unipersonal, monoparental, amb dependents a càrrec o sense-).
  - **Sociolaboral** (nivell educatiu, relació amb l'activitat, activitat de la llar).
  - **Territorial** (entorn rural, semiurbà, urbà o megaurbà / tipus d'hàbitat i esforç pressupostari territorial). Diferències derivades de si es resideix en un hàbitat o un altre derivat de causes estructurals -personals o familiars- o territorials impliquen discrepàncies en termes d'intervenció social: treballem amb llars o amb territoris?
- ✓ **Des d'un punt de vista dinàmic**, la pobresa es pot considerar com a **crònica, transitòria o recurrent**. En aquest sentit per a abordar la pobresa com un procés **hem d'analitzar les transicions, entrades, permanència i/o eixida de la mateixa** en base, per exemple, a diversos esdeveniments demogràfics derivats del cicle vital o de fluctuacions de renda o riquesa.

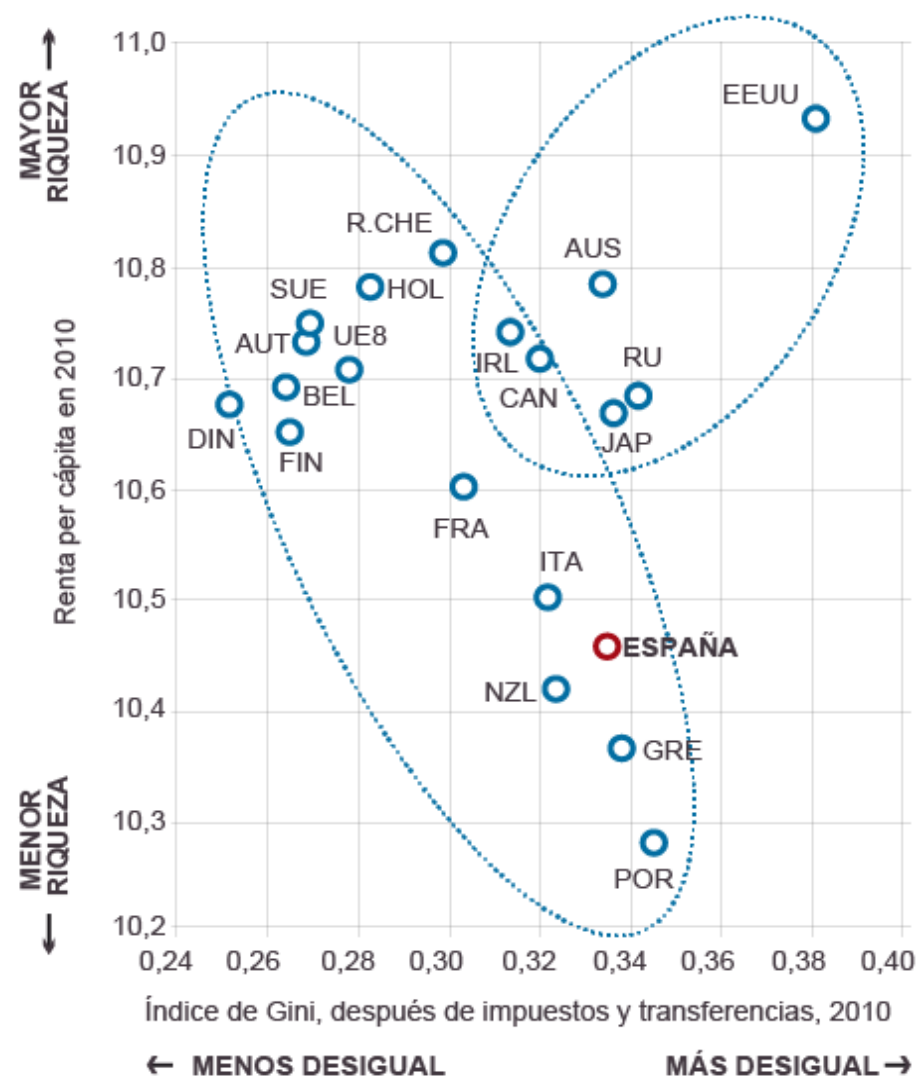


## 2. DESIGUALTAT ECONÒMICA I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

### ► Índice de justicia social en la UE\*

	2008	2011	2014
1 Suecia	7,53	7,34	7,48
2 Finlandia	7,20	7,10	7,13
3 Dinamarca	7,39	7,08	7,06
4 Holanda	7,09	7,05	6,96
5 Rep. Checa	6,62	6,67	6,63
6 Austria	6,82	6,72	6,61
7 Alemania	6,10	6,26	6,55
8 Luxemburgo	6,38	6,47	6,54
9 Eslovenia	-	-	6,34
10 Estonia	-	-	6,19
11 Bélgica	6,17	6,24	6,16
12 Francia	6,24	6,15	6,12
13 Reino Unido	5,94	5,95	5,94
14 Malta	-	-	5,50
15 Lituania	-	-	5,37
16 Polonia	4,37	5,01	5,36
17 Eslovaquia	5,47	5,40	5,16
18 Irlanda	5,97	5,47	5,10
19 Chipre	-	-	5,09
20 Portugal	5,11	5,15	5,03
21 ESPAÑA	5,59	5,13	4,85
22 Croacia	-	-	4,74
23 Letonia	-	-	4,70
24 Italia	5,16	5,16	4,70
25 Hungría	5,07	4,79	4,44
26 Bulgaria	-	-	3,75
27 Rumania	-	-	3,69
28 Grecia	4,43	4,44	3,57

### ► Instituciones, capital humano y desigualdad



Fuente: BBVA Research.

(\* ) Se elabora teniendo en cuenta seis indicadores: riesgo de exclusión y pobreza; igualdad de oportunidades en la educación; acceso al mercado laboral; cohesión social y no discriminación; salud; y cohesión intergeneracional.

## 3. MODELS D'ESTAT DEL BENESTAR I POLÍTIQUES REDISTRIBUTIVES

- ✓ **Existeixen tres factors que condicionen els diferents règims de l'Estat del benestar:**
  - a) **La naturalesa de la mobilització de les classes socials, sobretot de la classe obrera.**
  - b) **Les estructures de coalició de la classe política.**
  - c) **El grau d'institucionalització dels drets de la ciutadania.**

### 3. MODELS D'ESTAT DEL BENESTAR I POLÍTIQUES REDISTRIBUTIVES

- ✓ Sobre la base d'aquests tres factors tenim **4 models de l'Estat del Benestar**:

#### 1. **Estat Liberal. Model residual** existent als països de major tradició liberal (Estats Units, Canadà i Austràlia) es caracteritza per:

- Ajudes als pobres.
- Transferències universals modestes.
- Plans modestes d'assegurances socials.
- Subsidis modestes a persones de classe baixa i ingressos baixos i per a limitar l'abast dels drets socials.
- **L'Estat juga un paper mínim i subsidiari en la satisfacció de les necessitats. Estimula el mercat. Limita amb efectivitat l'abast dels drets socials i construeix un ordre d'estratificació que és una barreja d'una relativa igualtat de pobresa entre els beneficiaris de la protecció social.**
- **Són les famílies les que han de decidir què fer amb la seua renda i riquesa en previsió del seu futur, però també pel que fa a l'ajuda voluntària a població en la seua opinió necessitada.**

#### **2. Estat corporativista (França, Alemanya, Àustria, Itàlia). Es conserven les diferències d'estatus social, ja que els drets socials estan vinculats a la classe i l'estatus.**

- L'Estat té un escàs impacte redistributiu, complint un paper subsidiari respecte a la família.
- L'Estat té el compromís de conservar els mecanismes tradicionals del benestar com la família o l'Església, intervenint només allà on el mecanisme assistencial familiar no arriba.
- Aquest règim distribucional es correspondria, segons Esping-Andersen, amb el sistema polític conservador.
- Aquest model corporativista té un fort component contributiu pel que fa al finançament i la concessió de prestacions del sistema públic de Seguretat Social.

**3. Estat socialdemòcrata** (països escandinaus). És un Estat que es qualifica de **solidari, universalista i desmercantilitzador**, i es caracteritza per **l'extensió de l'universalisme i la desmercantilització dels drets socials a les classes mitjanes**.

- L'Estat socialdemòcrata tracta d'assolir la igualtat en els estàndards més elevats i no en les necessitats mínimes.
- L'Estat, a través de programes universalistes, aconsegueix una elevada desmercantilització de les relacions socials, en la qual l'individu arriba a la màxima independència personal emancipant-se de la dependència del mercat i de la família per a aconseguir un nivell de vida socialment acceptable.
- L'Estat també té un compromís polític d'assolir la plena ocupació.

### 3. MODELS D'ESTAT DEL BENESTAR I POLÍTIQUES REDISTRIBUTIVES

**4. Estat mediterrani** (Espanya, Grècia o Portugal). Model per a aquells països que van desenvolupar tardanament els seus estats de benestar com a conseqüència de llargs períodes autoritaris i que estan localitzats al sud d'Europa.

- Es tracta del model social amb menors despeses i està fortament basat en les pensions i en unes despeses d'assistència social molt baixes, i on les relacions familiars constitueixen un àmbit central per la satisfacció de molts drets socials i econòmics.
- En aquests països hi ha una major segmentació dels drets i estatus de les persones que reben subsidis, que es reflecteix en un accés molt condicionat a les prestacions.
- La característica principal del mercat de treball és una forta protecció de l'ocupació (no s'ha de confondre amb protecció del treballador o subsidi de l'atur) i el recurs a la jubilació anticipada com a forma de millora d'ocupació.

### 4. EL SISTEMA FISCAL

- ✓ El sistema fiscal és el conjunt de normes que permeten a les AAPP disposar de recursos (ingressos públics) per a finançar les seues polítiques (despesa pública). Aquestes normes es materialitzen mitjançant legislació, que és responsabilitat dels diversos nivells de govern (Estat, CCAA, municipis). La conseqüència d'aquesta legislació són els diversos tributs existents en una economia, que es reflecteixen en els pressupostos anuals de les diverses AAPP.
- ✓ Els ingressos es divideixen entre els tributs i les cotitzacions socials.
  - Els tributs poden ser impostos, taxes i contribucions especials.
  - Les cotitzacions socials són aportacions de les empreses i dels treballadors (autònoms i per compte d'altri) per a finançar el sistema de Seguretat Social. Mecanisme a través del qual s'assegura una retribució econòmica futura segons condicions socioeconòmiques establertes: jubilació, prestació per atur, viudetat, orfandat, etc.

## 4. EL SISTEMA FISCAL

- Els tributs:
  - **Impostos:** són tributs **exigits per les AAPP sense contraprestació respecte al fet que es grava**. Un impost recau sobre múltiples circumstàncies econòmiques: renda generada, possessió de béns patrimonials, consum de béns i serveis, etc.
  - **Taxes:** són tributs **exigits per les AAPP a canvi de la prestació d'un servei públic**. Es poden definir també com a preus públics per serveis públics subministrats al conjunt de la societat. Ex.: taxes acadèmiques universitàries, taxa de recollida de fem, la taxa per a realitzar una oposició, etc.
  - **Contribucions especials:** són tributs **exigits per les AAPP que graven el benefici o augment del valor dels béns del contribuent** com a conseqüència de la realització d'obres públiques o de l'establiment o ampliació de serveis públics.



## 4. EL SISTEMA FISCAL

- ✓ Per a conèixer i estudiar el conjunt dels impostos existents en una economia és important **classificar-los** en:
  - **Impostos directes**: graven la capacitat econòmica del subjecte passiu de l'impost:
    - **Impost sobre la Renda de les Persones Físiques (IRPF)**: recau sobre les persones físiques, i grava la seua generació de rendes anual.
    - **Impost de Societats**: recau sobre les persones jurídiques (empreses), i grava la seua generació de beneficis anual.
    - **Impost de Successions i Donacions**: recau sobre persones jurídiques i físiques, i grava l'increment de renda que es produeix com a conseqüència d'una donació o d'una herència de béns.
    - **Altres: Impost sobre el Patrimoni, IBI...**

## 4. EL SISTEMA FISCAL

- **Impostos indirectes: són independents de la capacitat econòmica del subjecte passiu de l'impost. Graven fonamentalment el consum o la transmissió de titularitat de béns o serveis.**
  - **Impost del Valor Afegit (IVA):** grava el consum de béns i serveis econòmics.
  - **Impost de Transmissions Patrimonials.**
  - **Altres: Impostos especials...**

**L'impost de Transmissions Patrimonials és un impost que grava les transmissions oneroses (és a dir, retribuïdes) i *inter vivos* de tota classe de béns i drets** que integren el patrimoni de les persones físiques o jurídiques, així com la constitució de drets reals, préstecs, fiances, arrendaments, pensions i concessions administratives.

Aquest impost **no grava les operacions descrites quan són fetes per empresaris o professionals en l'exercici de la seua activitat empresarial** o professional, estan gravades per l'Impost sobre el Valor Afegit. Hi ha una incompatibilitat entre IVA i ITP.

# 4. EL SISTEMA FISCAL

## Los tipos de IVA aplicados en España

Tipo general

**21%**



Ropa



Coches



Electricidad y gas natural



Entradas a conciertos, cine o teatro



Telefonía



Gasolina



Servicios veterinarios



Servicios funerarios



Electrodomésticos



Alimentos elaborados



Agua



Bares, restaurantes, hoteles



Vivienda nueva



Transporte de viajeros



Productos farmacéuticos



Higiene íntima femenina

Tipo reducido

**10%**

Tipo superreducido

**4%**



Alimentos frescos



Pan



Huevos



Medicamentos



Libros



Periódicos



Vivienda de protección oficial

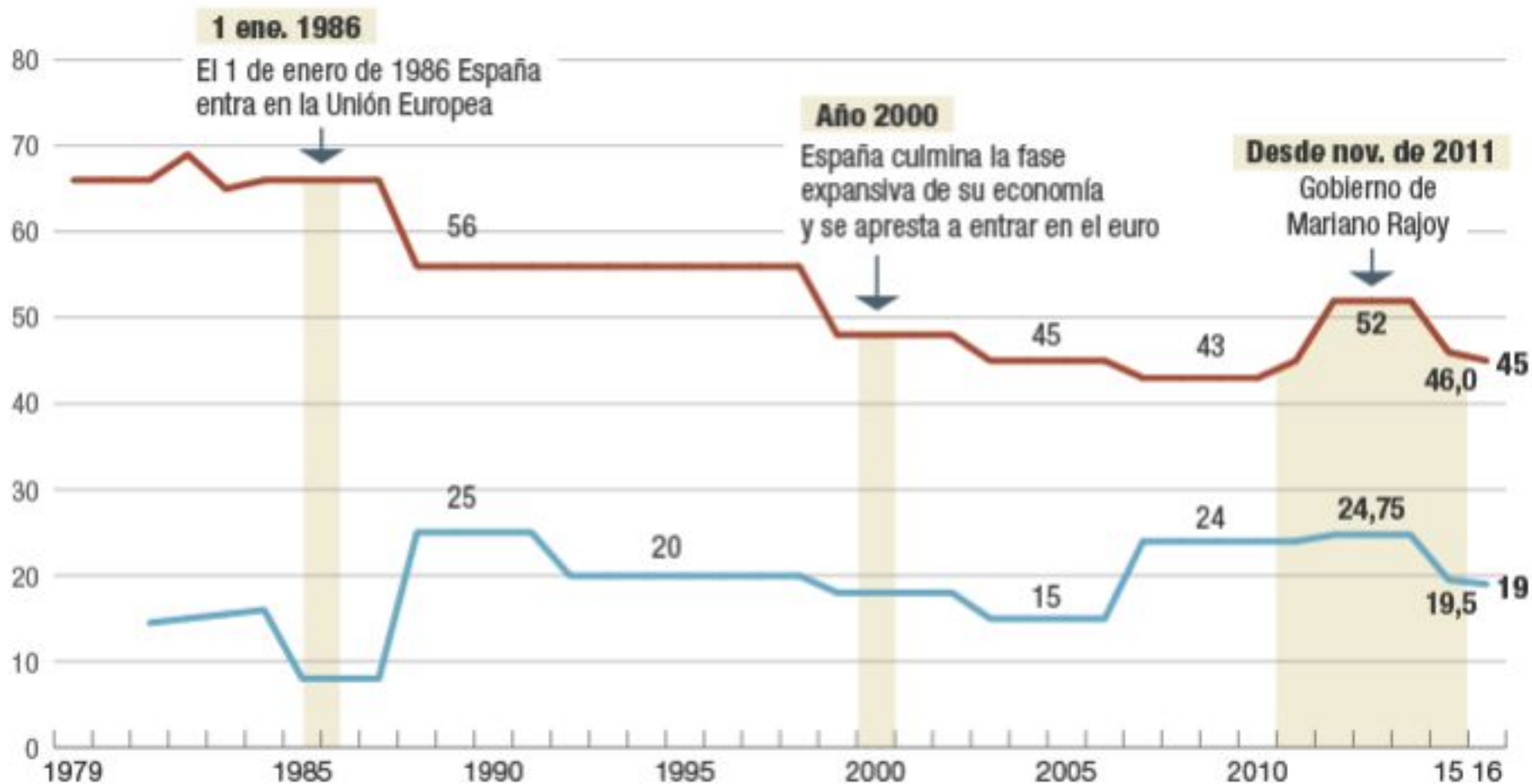
NOTA: Los tres tipos incluyen otros productos además de los citados

ALEJANDRO MERAUVIGLIA / CINCO DÍAS

## 4. EL SISTEMA FISCAL

### ■ Evolución de los tipos impositivos del IRPF

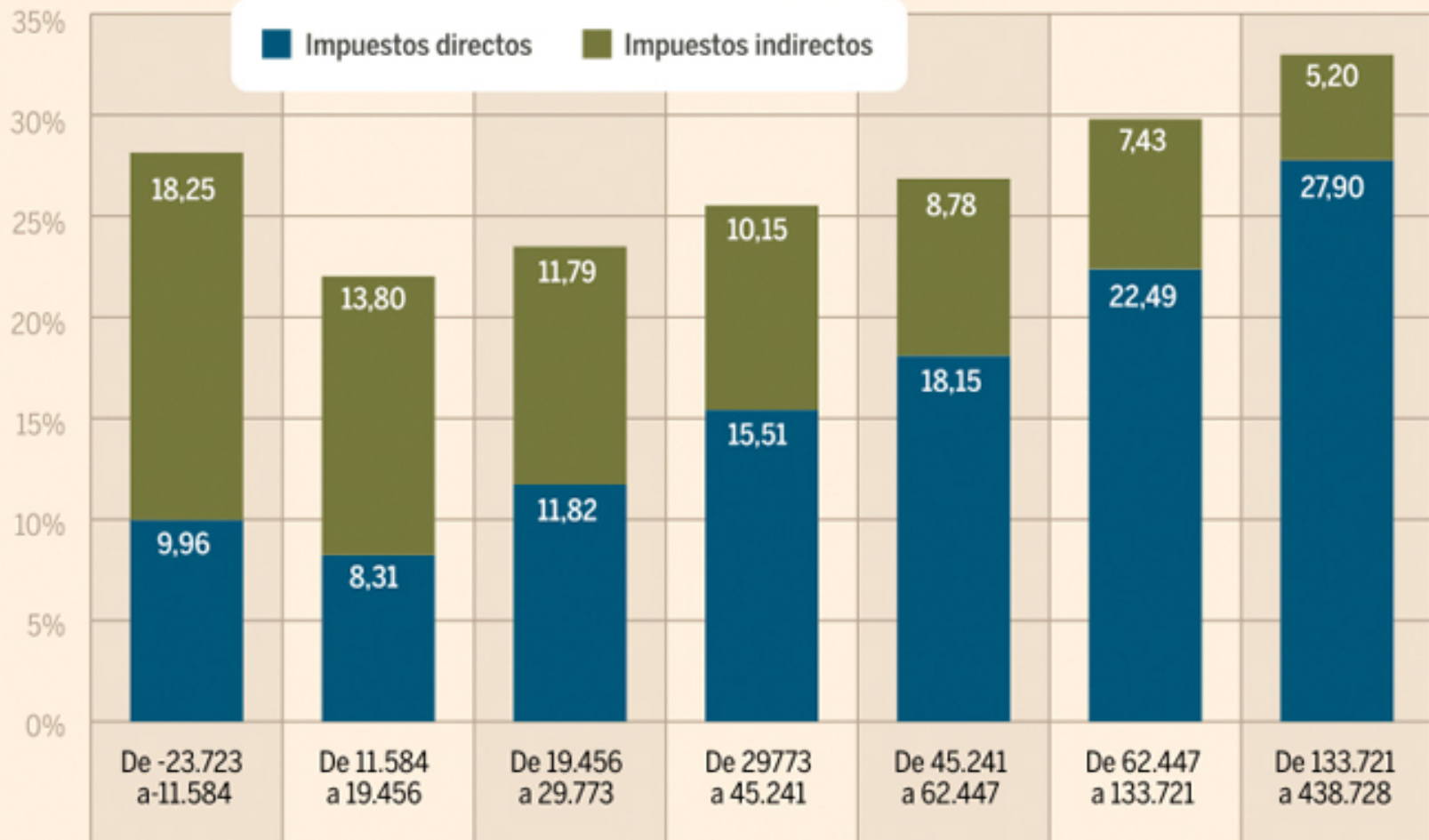
Tipos marginales en %: — Máximos — Mínimos



## 4. EL SISTEMA FISCAL

### EL REPARTO DE IMPUESTOS

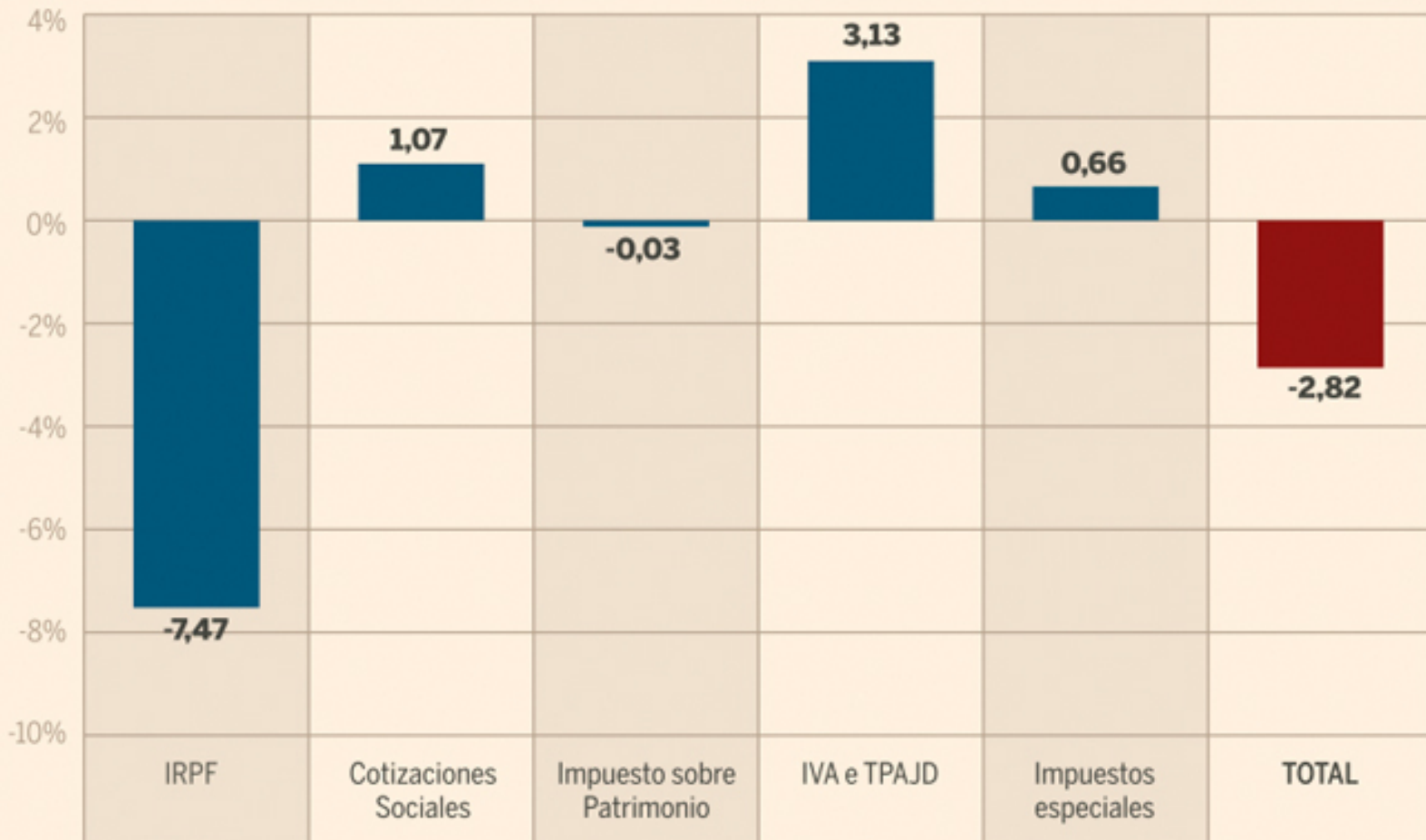
Impuestos directos e indirectos en 2013 por tramos de renta bruta



## 4. EL SISTEMA FISCAL

### IMPACTO DEL SISTEMA FISCAL EN LA DESIGUALDAD

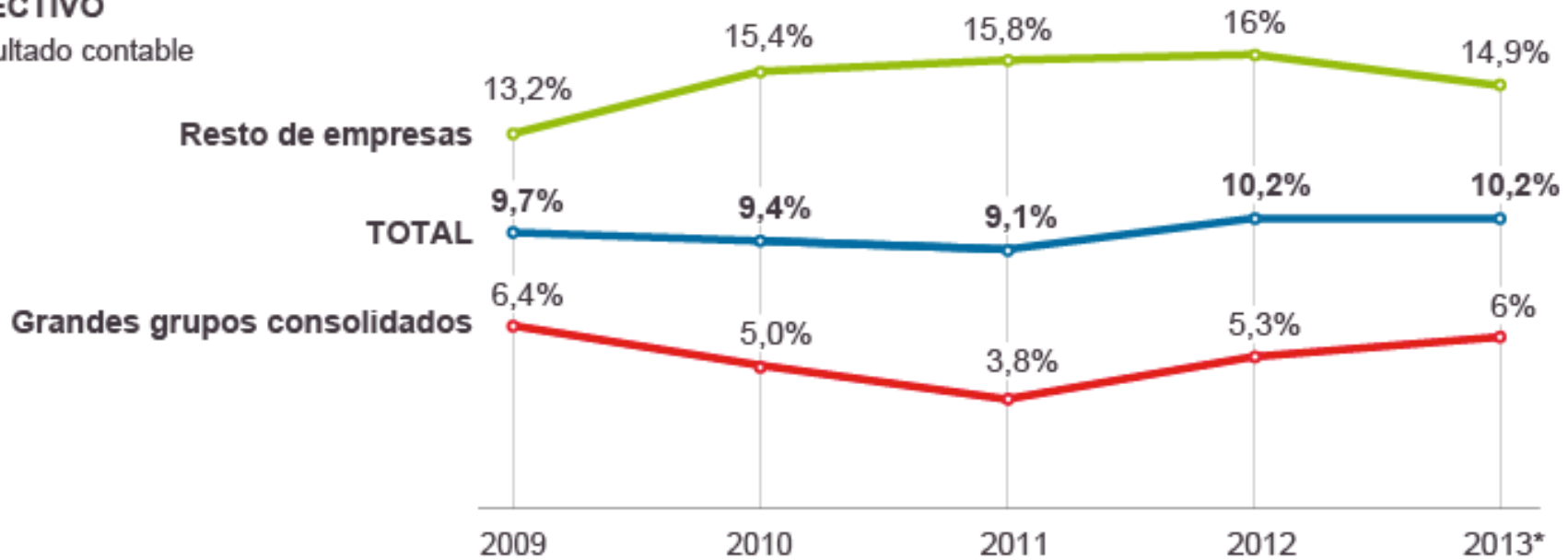
Porcentaje en que los impuestos aumentan (+) o reducen (-) la desigualdad en renta bruta de los hogares 2013



### IMPUESTO DE SOCIEDADES EN ESPAÑA

#### ► TIPO EFECTIVO

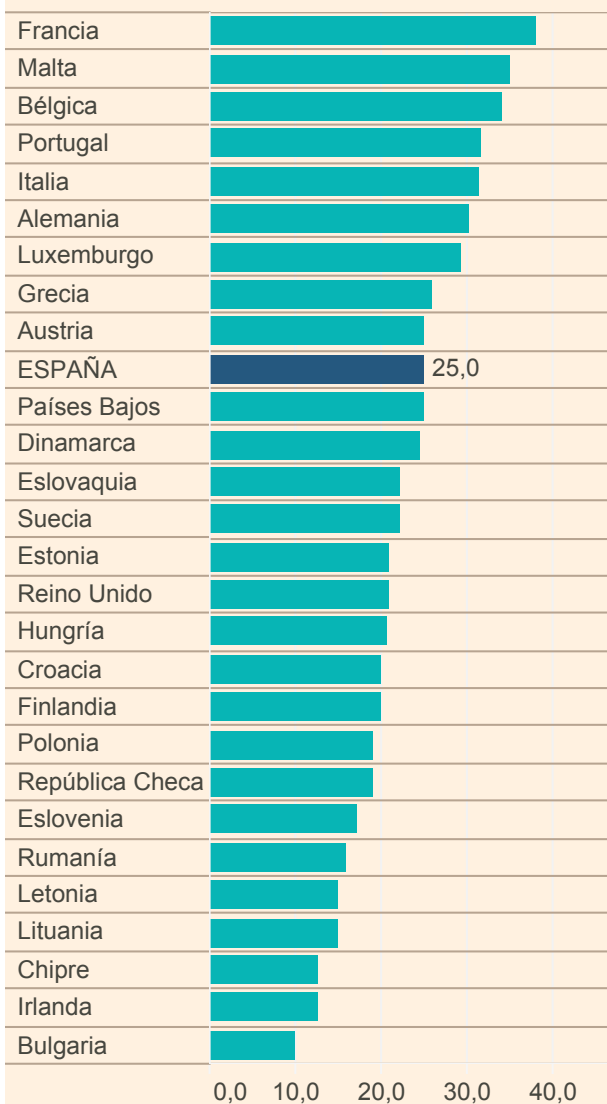
Sobre resultado contable



## 4. EL SISTEMA FISCAL

### EL IMPUESTO DE SOCIEDADES EN LA UE

Tipo nominal, en porcentaje



Fuente: Elaboración propia

Expansión

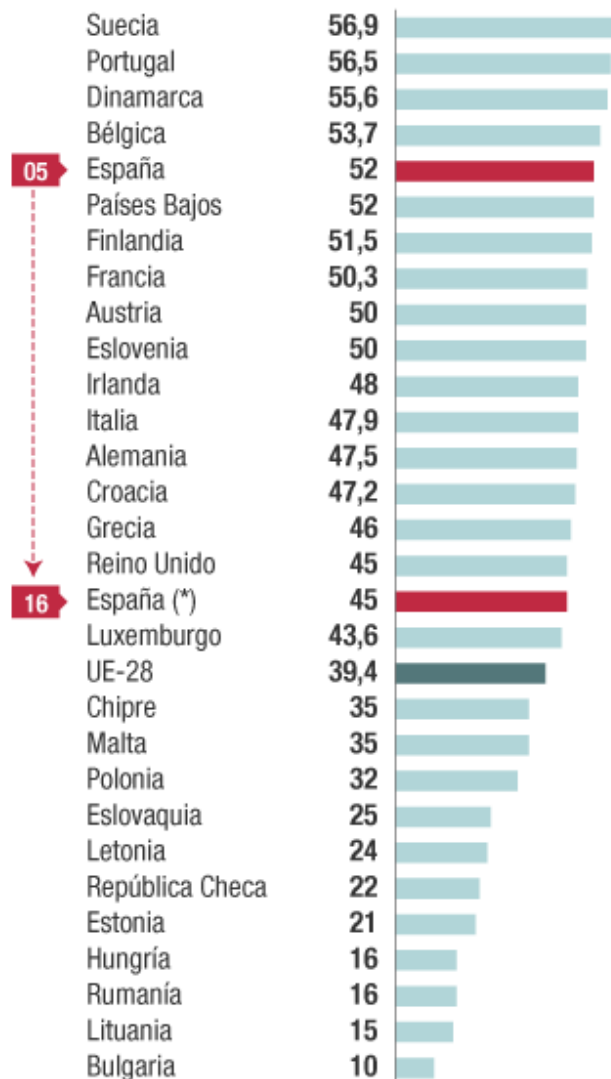


# Los grandes impuestos en España y la Unión Europea

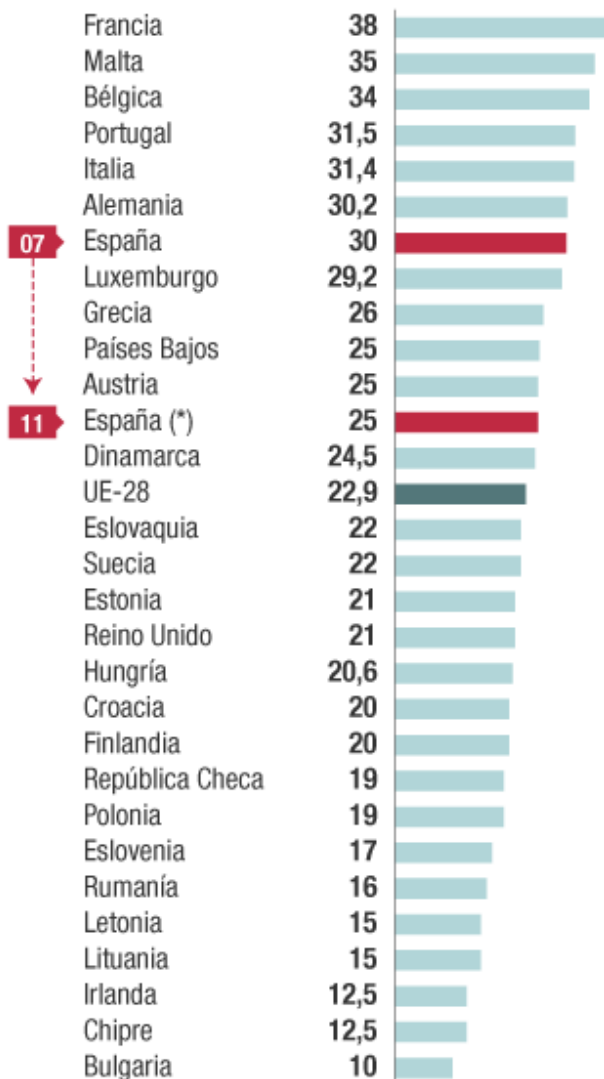
Datos a 1 de enero de 2014

(\*) Posición de España tras la reforma fiscal

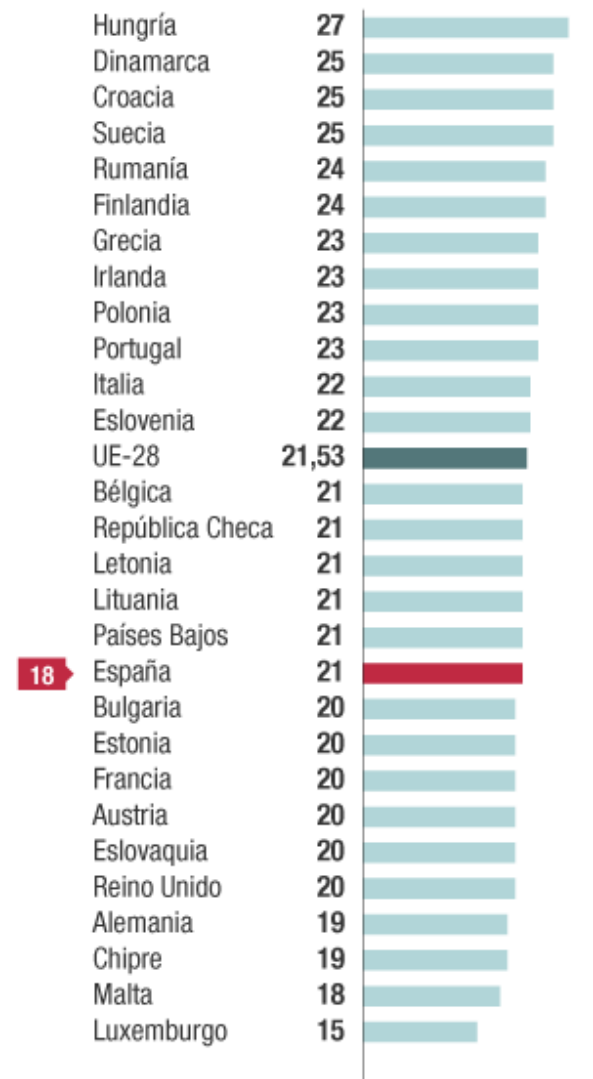
## ■ Tipo marginal máximo en el IRPF



## ■ Tipo nominal en sociedades



## ■ Tipo nominal IVA



### 4.2. Principis bàsics

- ✓ **Capacitat econòmica:** es fonamenta en el fet que **és la capacitat econòmica d'un individu o una empresa la variable que determina la seua contribució fiscal.**
- ✓ **Anàlisi de la progressivitat / regressivitat:**
  - **Progressivitat:** la contribució fiscal com a percentatge de la renda o benefici **s'incrementa a mesura que augmenta la renda de l'individu o el benefici de l'empresa.**
  - **Regressivitat:** no es discrimina el percentatge aplicat d'impost en funció d'aquesta renda o riquesa. La contribució fiscal com a percentatge de la renda o benefici es redueix a mesura que augmenta la renda de l'individu o el benefici de l'empresa.

## 4. EL SISTEMA FISCAL

- ✓ **Legalitat i seguretat jurídica:** el sistema fiscal es basa en el principi de legalitat, assegurant la seguretat jurídica del conjunt d'agents econòmics.
- ✓ **Igualtat i justícia:** el sistema fiscal ha d'assegurar el principi d'igualtat en el tracte entre iguals.
- ✓ **Suficiència:** el sistema fiscal **ha de possibilitar el finançament de les AAPP per a garantir les necessitats de despesa pública.**
- ✓ En una economia, les AAPP structuren els ingressos i les despeses mitjançant el pressupost. El pressupost s'ha d'analitzar en funció de la tipologia d'ingressos i despeses. Per tant, **s'han d'estudiar les diferències, particularitats, especificitats en funció de quina participació percentual aporta cada impost al conjunt dels ingressos i en quines partides s'estructuren les despeses de les AAPP.**
- ✓ Per a analitzar el sistema fiscal d'una economia i la seua importància **una de les variables clau és la contribució fiscal en relació amb el PIB d'una economia**, és a dir, quin percentatge del PIB representen el conjunt d'ingressos fiscals.

## 4. EL SISTEMA FISCAL

### INGRESOS

#### ¿DE DÓNDE SE SACA EL DINERO?

##### INGRESOS CONSOLIDADOS

**298.317,51**

**(+5,9%)**

	PRESUPUESTO 2015 Millones de euros	% Variación 2015-2014
Impuestos directos y cotizaciones sociales	200.270,92	+3,9%
Impuestos indirectos	44.156,00	+17,2%
Tasas y otros ingresos	7.047,11	-0,5%
Transferencias corrientes	16.356,65	+2,0%
Ingresos patrimoniales	8.689,50	-12,0%
Enajenación de inversiones reales	294,26	-37,5%
Transferencias de capital	2.925,72	+25,6%
Activos financieros	18.577,36	+19,6%

# 4. EL SISTEMA FISCAL

La recaudación de las principales figuras impositivas en España y la Unión Europea En % de PIB (año 2014)

Ingresos públicos totales	IRPF	IVA	Impuestos especiales	Impuesto sobre sociedades	I. sobre propiedades y construcciones (IBI)*	I. sobre transferencias de capital**	Cotizaciones sociales
Dinamarca 58,4	Dinamarca 29,9	Croacia 12,5	Bulgaria 4,8	Malta 6,5	Francia 2,6	Bélgica 0,7	Francia 19,2
Finlandia 54,9	Suecia 14,9	Dinamarca 9,7	Eslovenia 4,2	Chipre 6,4	Grecia 1,8	Francia 0,5	Bélgica 16,9
Francia 53,6	Finlandia 13,4	Hungría 9,4	Croacia 4,0	Luxemburgo 4,4	Italia 1,5	<b>ESPAÑA 0,3</b>	Alemania 16,5
Bélgica 52,0	Bélgica 12,8	Finlandia 9,2	Grecia 3,8	R. Checa 3,4	Dinamarca 1,4	<b>UE 0,2</b>	<b>Eurozona 15,5</b>
Suecia 50,1	Italia 12,0	Suecia 9,0	Chipre 3,6	Bélgica 3,2	Reino Unido 1,4	<b>Eurozona 0,2</b>	Países Bajos 15,4
Austria 50,0	Austria 10,5	Bulgaria 8,9	Finlandia 3,6	Eslovaquia 3,2	Bélgica 1,3	Bulgaria 0,2	Austria 15,4
Hungría 48,2	Irlanda 9,7	Estonia 8,8	Polonia 3,4	Portugal 2,8	<b>ESPAÑA 1,2</b>	Dinamarca 0,2	R. Checa 14,8
Hungría 47,4	<b>UE 9,4</b>	Chipre 8,7	Dinamarca 3,3	Dinamarca 2,7	<b>UE 1,2</b>	Alemania 0,2	Eslovenia 14,6
<b>Eurozona 46,8</b>	<b>Eurozona 9,3</b>	Portugal 8,5	Rumanía 3,3	Francia 2,7	<b>Eurozona 1,2</b>	Irlanda 0,2	Eslovaquia 13,6
Grecia 46,4	Reino Unido 9,0	Eslovenia 8,5	Letonia 3,2	Suecia 2,7	Irlanda 1,0	Luxemburgo 0,2	<b>UE 13,4</b>
<b>UE 45,2</b>	Alemania 8,9	Malta 8,1	Reino Unido 3,2	Países Bajos 2,6	Países Bajos 0,9	Países Bajos 0,2	Grecia 13,4
Eslovenia 44,8	Luxemburgo 8,9	Rumanía 7,8	Hungría 3,1	Irlanda 2,5	Polonia 0,9	Finlandia 0,2	Italia 13,4
Alemania 44,6	Francia 8,8	Austria 7,7	Malta 3,1	<b>UE 2,4</b>	Portugal 0,8	Reino Unido 0,2	Polonia 13,2
Portugal 44,5	<b>ESPAÑA 7,7</b>	Lituania 7,6	Italia 3,0	<b>Eurozona 2,4</b>	Suecia 0,8	Grecia 0,1	Hungría 13,1
Países Bajos 43,9	Portugal 7,7	R. Checa 7,5	Lituania 2,8	Alemania 2,4	Croacia 0,7	Malta 0,1	Finlandia 12,8
Luxemburgo 43,8	Malta 7,1	Letonia 7,5	Eslovaquia 2,7	Reino Unido 2,4	Letonia 0,7	R. Checa 0,0	<b>ESPAÑA 12,5</b>
Croacia 42,6	Países Bajos 7,0	Luxemburgo 7,3	<b>UE 2,4</b>	Italia 2,2	Hungría 0,6	Croacia 0,0	Luxemburgo 12,3
Malta 41,9	Letonia 5,9	Grecia 7,1	R. Checa 2,3	Austria 2,2	Rumanía 0,6	Italia 0,0	Croacia 11,8
R. Checa 40,6	Estonia 5,8	Polonia 7,1	Francia 2,3	Rumanía 2,2	Chipre 0,5	Chipre 0,0	Portugal 11,7
Chipre 40,4	Grecia 5,8	Francia 7,1	Austria 2,3	Bulgaria 2,0	Eslovenia 0,5	Letonia 0,0	Estonia 11,3
Eslovaquia 38,9	Hungría 5,0	Alemania 7,0	Suecia 2,3	<b>ESPAÑA 2,0</b>	Alemania 0,4	Lituania 0,0	Lituania 11,3
Polonia 38,8	Eslovenia 5,0	Bélgica 6,9	<b>ESPAÑA 2,2</b>	Grecia 1,9	Bulgaria 0,3	Hungría 0,0	Chipre 9,0
Estonia 38,7	Polonia 4,6	Francia 6,9	<b>Eurozona 2,1</b>	Finlandia 1,9	Estonia 0,3	Austria 0,0	Letonia 8,6
<b>ESPAÑA 38,6</b>	Croacia 3,9	<b>Eurozona 6,8</b>	Portugal 2,0	Croacia 1,8	Lituania 0,3	Polonia 0,0	Rumanía 8,6
Reino Unido 38,2	R. Checa 3,8	Reino Unido 6,8	Bélgica 1,8	Polonia 1,7	Eslovaquia 0,3	Portugal 0,0	Bulgaria 7,7
Bulgaria 36,3	Lituania 3,6	Eslovaquia 6,6	Alemania 1,6	Letonia 1,5	R. Checa 0,2	Rumanía 0,0	Reino Unido 7,6
Letonia 35,6	Rumanía 3,6	Países Bajos 6,4	Países Bajos 1,2	Lituania 1,4	Austria 0,2	Eslovenia 0,0	Malta 7,1
Irlanda 34,4	Bulgaria 3,1	<b>ESPAÑA 6,2</b>	Irlanda 0,4	Hungría 1,4	Luxemburgo 0,1	Eslovaquia 0,0	Irlanda 5,8
Lituania 34,1	Eslovaquia 3,0	Irlanda 6,1	Luxemburgo 0,2	Eslovenia 1,4	Finlandia 0,0	Suecia 0,0	Suecia 3,7
Rumanía 33,5	Chipre 2,7	Italia 6,0	Estonia -	Estonia -	Malta -	Estonia -	Dinamarca 1,1

(\*) En España, la mayor parte de los ingresos por los impuestos sobre propiedades y construcciones corresponde al IBI. (\*\*) Incluye básicamente el impuesto sobre sucesiones y donaciones.



# 4. EL SISTEMA FISCAL

## Evolución de los ingresos públicos durante la crisis económica (2007/2014) Variación en % (2007-2014)

Ingresos públicos totales	IRPF	IVA	Impuestos especiales	Impuesto sobre sociedades	I. sobre propiedades y construcciones	I. sobre transferencias de capital	Cotizaciones sociales
Rumanía 51,1	Rumanía 75,2	Luxemburgo 60,5	Rumanía 76,4	Malta 47,8	Grecia 398,6	Croacia 336,4	Lituania 54,0
Malta 48,4	Malta 64,0	Rumanía 54,0	Luxemburgo 41,9	Eslovaquia 31,8	Hungría 183,4	Italia 317,4	Polonia 50,5
Luxemburgo 40,7	Luxemburgo 62,2	Malta 52,9	Eslovenia 39,7	Rumanía 13,5	Bulgaria 150,9	Luxemburgo 58,5	Luxemburgo 50,2
Polonia 36,5	Portugal 43,5	Hungría 49,6	Italia 39,0	Bélgica 8,9	Rumanía 150,5	Bélgica 37,1	Eslovaquia 41,1
Eslovaquia 36,5	Dinamarca 36,7	R. Checa 37,5	Malta 32,6	Luxemburgo 8,2	Italia 98,6	Alemania 29,8	Malta 40,7
Hungría 32,5	Bulgaria 34,9	Reino Unido 35,0	Polonia 29,3	Chipre 3,5	R. Checa 95,2	Francia 15,2	Bulgaria 31,9
Estonia 29,3	Polonia 28,0	Polonia 25,4	Chipre 28,0	Austria 2,9	Países Bajos 86,1	<b>Eurozona 14,3</b>	Rumanía 31,5
Bélgica 25,1	Bélgica 26,9	Suecia 24,9	Reino Unido 27,4	Alemania 1,8	<b>ESPAÑA 71,7</b>	Finlandia 8,7	Chipre 30,4
Lituania 24,4	Francia 26,2	Finlandia 24,6	Lituania 26,5	Francia -1,6	Estonia 67,1	<b>UE 7,2</b>	Estonia 30,3
Bulgaria 23,2	Austria 25,4	Austria 21,3	Letonia 24,8	Dinamarca -5,4	Letonia 59,5	Dinamarca -1,2	Bélgica 26,6
Austria 21,9	Eslovaquia 24,9	Eslovaquia 21,1	Finlandia 23,6	Polonia -7,1	Polonia 51,3	Reino Unido -1,6	Suecia 26,4
Alemania 20,2	Alemania 23,2	Estonia 20,2	Francia 20,0	Reino Unido -8,3	Irlanda 47,7	<b>ESPAÑA -6,9</b>	Países Bajos 26,3
Dinamarca 18,2	Estonia 21,2	Alemania 19,4	Grecia 17,9	Suecia -12,2	Portugal 45,3	Irlanda -12,1	Austria 23,9
Francia 18,2	Finlandia 17,6	Bulgaria 19,1	Bulgaria 17,4	R. Checa -16,0	Dinamarca 43,0	Países Bajos -18,8	Finlandia 21,6
Reino Unido 17,5	<b>Eurozona 17,1</b>	Lituania 18,6	Hungría 17,4	<b>Eurozona -18,2</b>	Eslovenia 37,7	Polonia -19,8	Hungría 21,3
Finlandia 16,3	Países Bajos 12,3	Bélgica 15,3	Austria 12,4	<b>UE -18,6</b>	<b>Eurozona 36,3</b>	Eslovenia -21,8	Francia 19,7
R. Checa 15,0	<b>UE 11,9</b>	<b>UE 10,9</b>	<b>Eurozona 10,7</b>	Países Bajos -18,8	Eslovaquia 34,0	Malta -24,8	Reino Unido 19,4
Eslovenia 12,9	Italia 10,8	<b>Eurozona 8,8</b>	<b>UE 10,1</b>	Portugal -18,8	<b>UE 30,6</b>	Letonia -25,0	Alemania 19,2
<b>Eurozona 12,6</b>	Suecia 8,7	Francia 8,5	Dinamarca 9,1	Irlanda -30,3	Reino Unido 29,2	Lituania -27,8	<b>Eurozona 15,2</b>
Suecia 12,3	Letonia 8,6	Eslovenia 7,9	Países Bajos 8,7	Italia -30,6	Bélgica 27,9	Bulgaria -34,0	<b>UE 13,9</b>
Letonia 12,2	Reino Unido 4,6	Croacia 7,3	Croacia 8,6	Lituania -31,9	Lituania 27,9	Grecia -46,6	Eslovenia 13,5
Países Bajos 11,2	R. Checa 3,2	Dinamarca 6,6	Bélgica 8,4	Bulgaria -35,8	Luxemburgo 26,1	Hungría -53,6	Letonia 11,9
<b>UE 11,1</b>	Croacia 2,2	Letonia 3,5	Suecia 3,7	Letonia -36,2	Suecia 22,2	Austria -79,6	R. Checa 9,0
Italia 6,7	Grecia -1,2	Portugal 2,4	<b>ESPAÑA -4,2</b>	Grecia -37,0	Croacia 21,3	Suecia -91,3	Italia 6,6
Portugal 6,1	Irlanda -1,4	Italia 1,3	Eslovaquia -6,9	Hungría -37,6	Austria 19,4	Chipre -94,1	Croacia 3,9
Croacia 2,1	Eslovenia -1,9	<b>ESPAÑA 1,2</b>	Alemania -8,5	Croacia -40,9	Alemania 18,5	Portugal -97,9	Portugal 2,5
Chipre -1,1	<b>ESPAÑA -2,9</b>	Países Bajos -0,4	R. Checa -8,7	Finlandia -43,2	Francia 12,3	R. Checa -100,0	Irlanda 1,9
Irlanda -8,8	Hungría -12,0	Chipre -6,7	Portugal -14,2	Eslovenia -52,6	Chipre -64,8	Eslovaquia -100,0	<b>ESPAÑA -4,7</b>
<b>ESPAÑA -9,2</b>	Lituania -29,9	Irlanda -19,9	Irlanda -39,0	<b>ESPAÑA -58,3</b>	Malta -	Estonia -	Dinamarca -13,9
Grecia -12,4	Chipre -49,9	Grecia -23,2	Estonia -	Estonia -	Finlandia -	Rumanía -	Grecia -17,5

Fuente: Ministerio de Hacienda y Eurostat

## 4. EL SISTEMA FISCAL

### Ingresos fiscales del Estado y PIB nominal

Variación anual en %

— Recaudación impositiva — PIB nominal



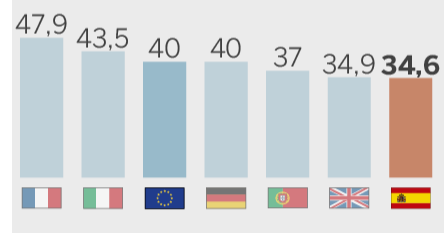
# 4. EL SISTEMA FISCAL

## PRESIÓN FISCAL EN LA UE

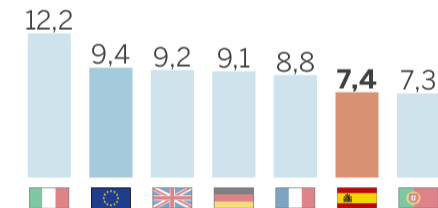
En % del PIB

■ España 
 ■ Portugal 
 ■ Francia 
 ■ Alemania  
■ Italia 
 ■ R. Unido 
 ■ UE-28

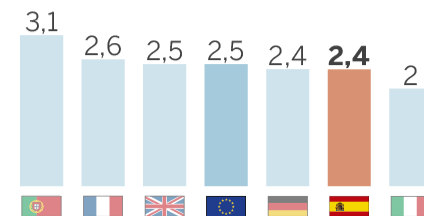
### TOTAL INGRESOS



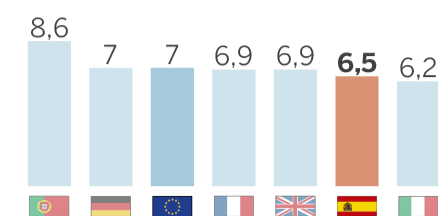
### IRPF



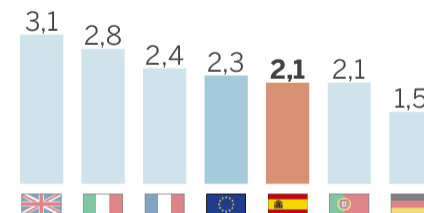
### SOCIEDADES



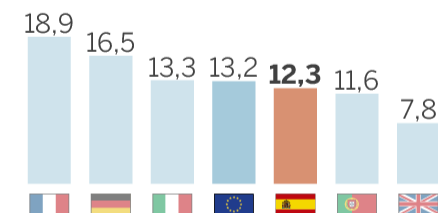
### IVA



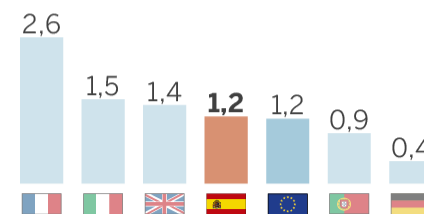
### ESPECIALES



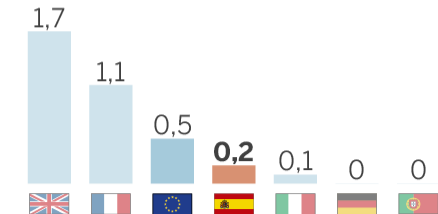
### COTIZACIONES SOCIALES



### IBI



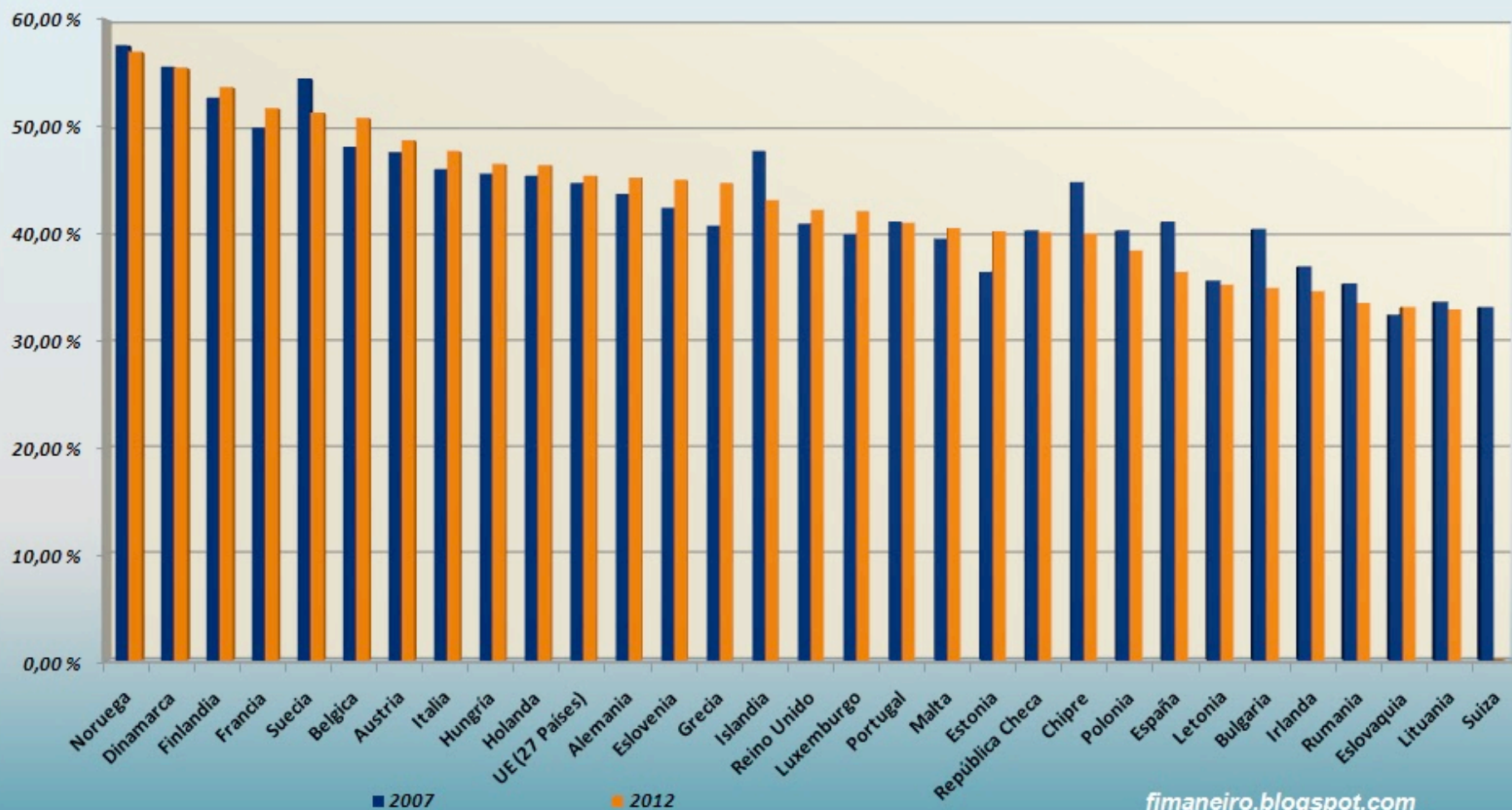
### SUCESIONES Y DONACIONES





## 4. EL SISTEMA FISCAL

### Presión Fiscal Unión Europea

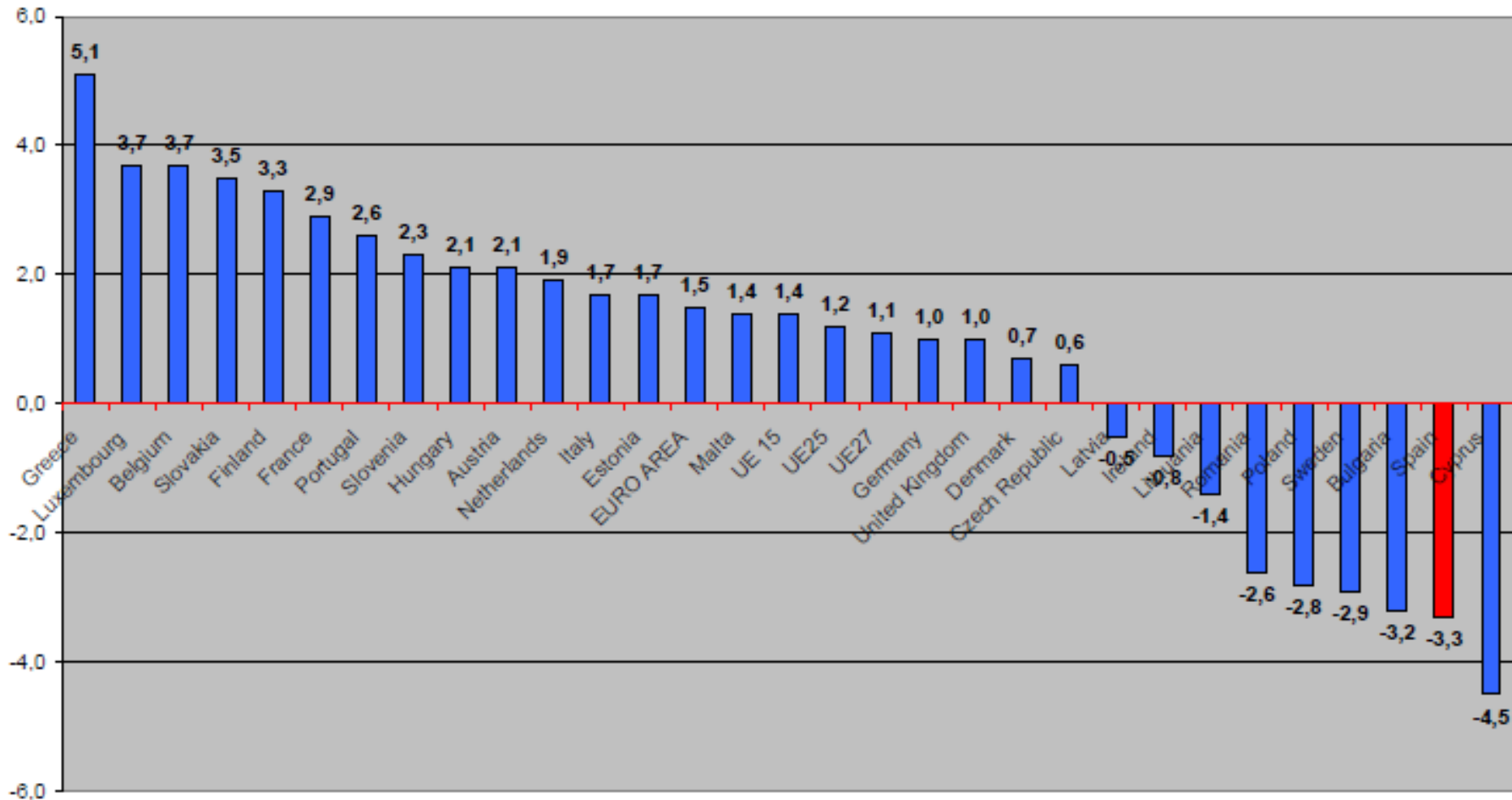


[fjmaneiro.blogspot.com](http://fjmaneiro.blogspot.com)

Fuente Eurostat

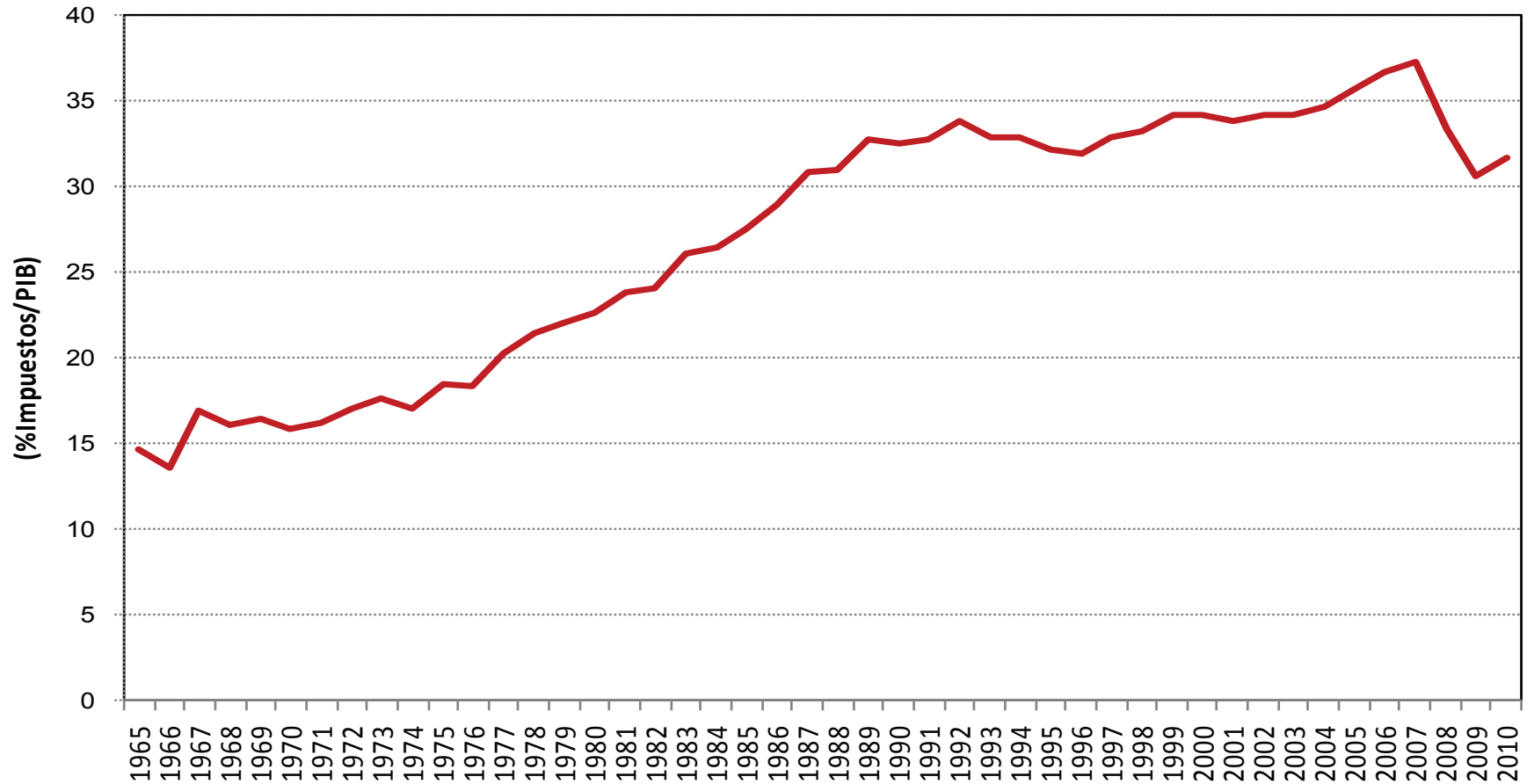
## 4. EL SISTEMA FISCAL

### Variació contribució fiscal. % PIB. 2007-2013



## 4. EL SISTEMA FISCAL

**Grafico 1: Evolución de la presión fiscal en España. 1965-2010**



Fuente: OCDE.

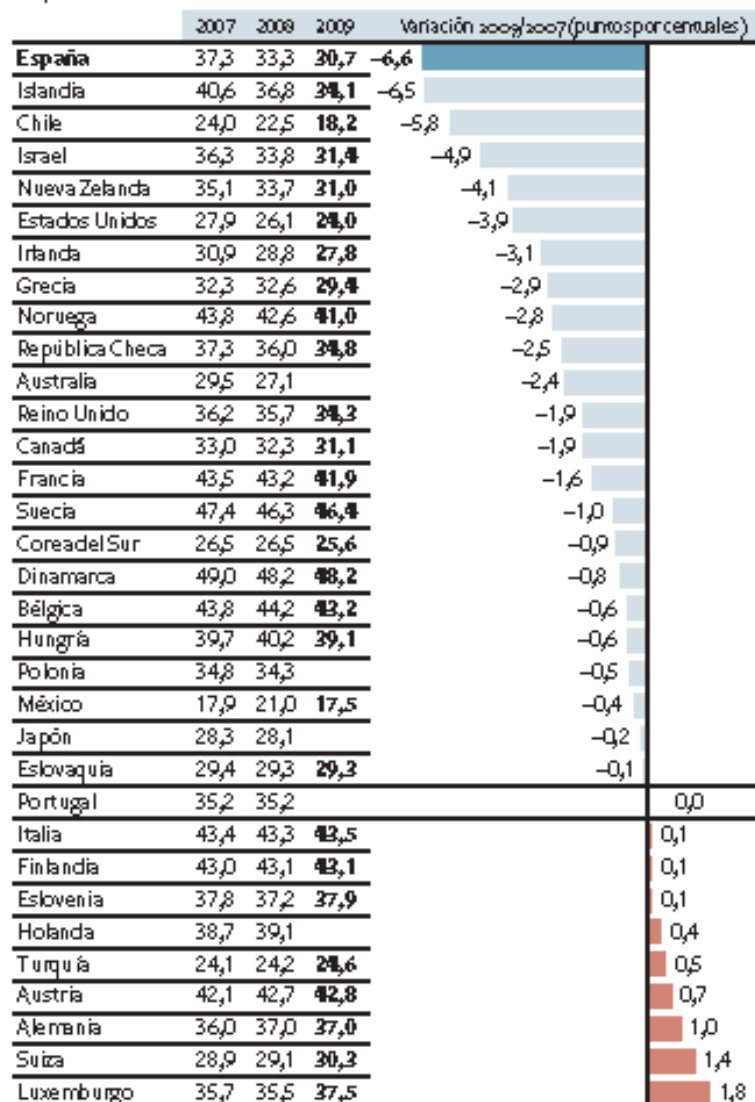
# LA PARADOJA FISCAL ESPAÑOLA: IMPUESTOS ALTOS Y BAJA RECAUDACIÓN

Tipos máximos del IRPF, IVA y Sociedades en la zona euro e ingresos fiscales. En porcentaje.

	IRPF		IVA		SOCIEDADES		INGRESOS (en % del PIB)	
01	Bélgica	53,7	Finlandia	24	Francia	36,1	Finlandia	54,4
02	Portugal	53	Grecia	23	Malta	35	Francia	51,8
03	<b>España</b>	<b>52</b>	Irlanda	23	Bélgica	34	Bélgica	51,0
04	Países Bajos	52	Portugal	23	Portugal	31,5	Austria	49,2
05	Finlandia	51,1	Italia	22	Italia	31,4	Italia	47,7
06	Francia	50,2	Bélgica	21	<b>España</b>	<b>30</b>	Países Bajos	46,4
07	Austria	50	<b>España</b>	<b>21</b>	Alemania	29,8	<b>Media zona euro</b>	<b>46,2</b>
08	Eslovenia	50	Letonia	21	Luxemburgo	29,2	Alemania	44,8
09	Alemania	47,5	Países Bajos	21	Grecia	26	Grecia	44,6
10	Italia	47,3	<b>Media zona euro</b>	<b>20,5</b>	<b>Media zona euro</b>	<b>25,3</b>	Eslovenia	44,2
11	Grecia	46	Austria	20	Austria	25	Luxemburgo	43,7
12	Luxemburgo	43,6	Eslovaquia	20	Países Bajos	25	Portugal	40,9
13	<b>Media zona euro</b>	<b>43,4</b>	Eslovenia	20	Finlandia	24,5	Malta	40,0
14	Irlanda	41	Estonia	20	Eslovaquia	23	Estonia	39,2
15	Chipre	38,5	Francia	19,6	Estonia	21	Chipre	39,0
16	Malta	35	Alemania	19	Eslovenia	17	<b>España</b>	<b>37,1</b>
17	Eslovaquia	25	Chipre	18	Letonia	15	Letonia	35,1
18	Letonia	24	Malta	18	Irlanda	12,5	Irlanda	34,5
19	Estonia	21	Luxemburgo	15	Chipre	10	Eslovaquia	33,2

## La presión fiscal en los países avanzados

Impuestos más cotizaciones sociales en % del PIB.



Fuente: OCDE

ELPAS

# España tuvo la mayor caída de recaudación

# 4. EL SISTEMA FISCAL

## Evolución del saldo fiscal Millones de euros



## LA DEUDA DE LA ECONOMÍA ESPAÑOLA

En títulos de deuda y préstamos  
En % del PIB, excluido el sector financiero

